

Rudolf Rasch

Duizend brieven over muziek van, aan en rond
Constantijn Huygens

1644 juli-december

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:
Rudolf Rasch, Duizend brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens: 1644 juli-december
<https://huygens-muziekbrieven.sites.uu.nl/>
Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl
© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2019
15 februari 2019

JACOB VAN DER BURGH (LUIK)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS ([IN HET LEGER | MALDEGEM)
16 JULI 1644
3618

Antwoord op Huygens' brief van 13 juli 1644 (Worp 4, nr. 3602, p. 2).

Samenvatting: Van der Burgh zal niet langer te vragen naar een paspoort voor Carancy, de graaf van Isenburg zal dat doen. Hijzelf wil een paspoort van Del Melo. Hij sluit een brief van Hayne in met een verzoek om een paspoort.

Bijlage: Hayne aan Huygens, 16 juli 1644 (**3619**).

Door Huygens ontvangen te Maldegem op 20 juli 1644. Huygens antwoord van 21 juli 1644 is verloren gegaan (zie Van der Burgh aan Huygens, 30 juli 1644 [**3643**]).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 19x30cm, a | d; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3618, p. 6: samenvatting.

Namen: Carancy ***; Gilles Hayne; Ernst graaf van Isenburg; Francisco del Melo.

Glossarium: trompette (trompetter).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Suilechem, etc., Chevallier, Secrétaire et Conseiller de Son Altesse.

---

¹Monsieur,

Je ne vous viens plus importuner pour le passeport de Carancy, et vous demande pardon du passé. Je vous supplie seulement si d'avanture le Conte d'Isenbourg vous envoie un Trompette pour en obtenir un pour ledit 46, de le faire traîner un peu afin que je puisse avoir le mien de *Don Francesco* qu'il me devoit procurer. Le Seigneur Egidio Henny vous adresse cy-joint ses très-humbles prières pour un semblable sujet en son regard. Il se repose totalement en vostre faveur, comme faict aussy,

Monsieur,

vostre très-humble et obéissant serviteur
J. van der Burgh.

De Liège, ce 16e Juillet 1644.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, enz., ridder, secretaris en raad van Zijne Hoogheid.

Mijnheer,

Ik zal u niet langer lastig vallen over het paspoort van Carancy en vraag u vergiffenis voor het gebeurde. Ik verzoek u slechts of u, als [Ernst] graaf van Isenburg u soms een trompetter stuurt om een paspoort te

---

1. Ontvangstnotitie van Huygens: 'R Maldeghem 20 Julii 1644.'

verkrijgen voor bovengenoemde ²46, hem dan een beetje kunt laten wachten opdat ik het mijne kan krijgen van de heer Francisco [del Melo], dat hij mij moest verschaffen. De heer Gilles Hayne zendt u hierbij zijn nederige verzoek van hetzelfde soort jegens hem. Hij vertrouwt volledig op uw welgezindheid, zoals ook doet,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
Jacob van der Burgh.

Luik, 16 juli 1644.

---

2. 46 = quarante-six = Carancy.

GILLES HAYNE (LUIK)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS ([IN HET LEGER] | MALDEGHEM)
16 JULI 1644
3619

Antwoord op Huygens' brief van 16 juni 1644 (**3537**).

Samenvatting: Hayne bedankt Huygens voor diens vriendelijke brief en vraagt om een paspoort van Frederik Hendrik.

Verstuurd samen met Van der Burghs brief aan Huygens van 16 juli 1644 (**3618**). Door Huygens ontvangen te Maldegem op 20 juli 1644. Huygens' antwoord met het gevraagde paspoort, vermoedelijk van 21 juli 1644, is verloren gegaan.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 21x32cm, a | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, pp. CLXIII-CLXIV: volledig.

— Worp 4, nr. 3619, p. 6: samenvatting.

Namen: Ferdinand van Beieren; Frederik Hendrik.

Transcriptie

¹Molt' Illustre Signor mio, Signore e Padrone colendissimo,

Io rendo umilissime grazie alla cortesia di Vostra Signoria dell'onore, che mi fà coll' amorevolissima Sua de' 16 del passato, e del favor, che liberalmente comparte coll' darmi luogo nella Sua buona grazia, laquale io terrò sempre per mio particolar capitale. Io sono meschino e nudo di complimenti, quali ²furono sempre banditi dalla mia penna e fò solo co'l core professione d'umiltà, con laquale riverirò in ogni tempo il Suo nome, e mi gloriarò d'haver acquistato un Padrone di così sublime ingegno, e di tante eccellentissime virtù degne della Sua nobilissima persona. Hor mentre Vostra Signoria mi da tante testimonianze del Suo dolce affetto, e che hora Sua Altezza Elettorale, mio Signore, mi comanda quanto prima di venirmene in corte, prendo ardire di supplicarLa umilmente ch'Ella sia servita coll Suo credito di procurarmi un passaporto, per mia sicurtà, da Sua Altezza d'Orange. Vostra Signoria m'obligarà non solamente à renderGliene infinite grazie, ma à darmi l'onore di cercare occasioni per potermi impiegare in qualsivoglia cosa di Suo servizio à me possibile. Intanto La prego di perdonar la mia importunità. E aspettando da Lei questo bramato favore, Le baccio umilmente le mani

di Vostra Signoria Molt' Illustre umilissimo e perfettamente acquistato servitore
Egidio Hennio.

Liege, alli 16 di Luglio 1644.

Vertaling

Edele heer,

Ik dank u voor uw vriendelijke brief van de 16de van de vorige maand, en dat u voor mij zo'n ruime plaats hebt willen inruimen in uw genegenheid, wat ik altijd als bijzonder waardevol zal blijven beschouwen. Ik ben onhandig en niet voorzien van complimenten, die altijd verbannen van mijn pen waren, en beken u alleen met het hart de nederigheid, waarmee ik te allen tijde uw naam zal vereren en waarmee ik mij zal verheugen een zo uitstekende beschermer te hebben gevonden, met al uw voortreffelijke kwaliteiten. Welnu,

---

1. Ontvangstnotitie van Huygens: 'R Maldegem, 20 Julii 1644.'

2. <fuorno>.

terwijl u mij zoveel bewijzen van uw toewijding verschaft, en Zijne Hoogheid de ³keurvorst mijn meester, mij beveelt zo snel mogelijk naar het hof te komen, neem ik de vrijheid u nederig te vragen of u mij een paspoort voor mijn veiligheid zou kunnen bezorgen namens Zijne Hoogheid de ⁴prins van Oranje. U zult mij daarmee zeer verplichten, niet alleen wat betreft mijn dank, maar ook om steeds gelegenheden op te zoeken van welke aard dan ook om u een wederdienst te bewijzen. Intussen smeed ik u mij mijn vrijpostigheid te vergeven. En in afwachting van uw vurig verbeide gunst kus ik u nederig de hand,

uw nederige en toegedane dienaar
Gilles Hayne.

Luik, 16 juli 1644.

---

3. Ferdinand van Beieren.
4. Frederik Hendrik.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (ZELZATE)
AAN [AMALIA VAN SOLMS (DEN HAAG)]
27 JULI 1644
3636

Vervolg op Huygens' brief van 24 juli 1644 (Worp 4, nr. 3632, p. 11).

Samenvatting: Huygens beschrijft onder meer hoe de cavalerie onder trompetgeschal en tromgeroffel een kanaal oversteekt.

Bijlage: 'Liste des prisonniers de 27e de Juillet 1644.'

Huygens schreef opnieuw op 28 juli 1644 (Worp 4, nr. 3639, pp. 15-16).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Huisarch., Inv. A14, Afd. XIII, nr. 18C, nr. 1, dl. 3, nr. 70: brief (dubbelvel, 19x31cm, abcd | -; autograaf), met bijlage.

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3636, pp. 12-14: volledig.

Namen: Bijma; Frederik Hendrik van den Boetselaer; Johan Wolfert van Brederode; Jean de Carbonnières (heer van La Chapelle-Biron); Henry Frédéric de Culan (heer van Buat); Nicolas D'Aumale; Wigbold van der Does (heer van Noordwijk); Frederik Hendrik; Elie de Gentillot; Sjoerd Grovestins; Henry Hume; Johan Hendrik Mario; Albert-François de Croÿ (graaf van Meghen); Morgan; Lodewijk van Nassau Beverweert; Eustachius Puchler; Johann Albrecht graaf van Solms; Epko Tjarda van Starckenborch; François de Viry; Johan van Wynbergen.

Plaatsen: Antwerpen; Assenede; Frankrijk; Heijfort; Hulst; Maldeghem; Oost-Eekloo; Rimen (fort); Rooienhuis (fort); Sandfort (?); Sas-van-Gent; Ter Doncke (fort); Zelzate (fort).

Glossarium: tambour (tamboer); trompette (trompetter).

Transcriptie

Au Camp à Selzaten, le 27e de Juillet 1644.

Quelques avant-courreurs que je n'ay peu prévenir, demeurant toute la nuict et le jour à cheval avecq Son Altesse pour le servir selon les occurences, auront porté à Vostre Altesse en général ce qu'elle me permettra de luy spécifier du mieux qu'il me sera possible, en un estable de porceaux, sans chaise ni table.

Son Altesse, ayant travaillé quelques jours à ajuster les ordres d'une attaque sur ce canal du Sass, enfin a résolu d'en faire la tentation la nuict entre le 25 et 26e, ayant pour cest effect envoyé devant en une embuscade les régimens du coronel Puchler, du Sr. de Noordwyck et du lieutenant coronel Bijma, qui sont quelques compagnies ramassées qu'il commande.

Vers les huict heures du soir, le 25e, Son Altesse mesme partit avecq environ la moitié de l'infanterie, le reste demeurant sous Monsieur de Brederode pour marcher quelque temps après nous avecq le bagage, et la pluspart de la cavallerie, de Maldeghem vers lesdits trois régiments qui lors s'estoyent avancez, selon leur ordre, jusques auprès d'Oost-Eeckeloo, où on ne put arriver avecq ce gros que vers les 3 heures du matin, quoyque, pour diligenter, la moitié des gardes fust postée par tours sur des chevaux de chartiers, et le reste de l'infanterie en croupe de la cavallerie.

Le soleil donq estant prest à se lever, et nous restant encor 4 ou 5 heures de chemin à marcher jusqu'au canal, où il ne falloit nullement arriver de jour, Son Altesse se résolut prudemment de s'arrester audit Oost-Eeckeloo, où tout le monde triste et plein de regret, croyant l'entreprinse faillie et mesmes éventée par tant d'intervalles de temps, | b | Son Altesse, bien avisée de nouveau que le canal demeroit tousjours esgalement dégarny de gens, après ce qu'on en avoit projecté et déterminé avecq tant de peine. Le soir donq d'hier 26e vers les huict heures nous remontames à cheval et marchames toute la nuict selon les premiers ordres, à peu près, qui estoyent tels en somme.

Le Lieutenant-Coronel la Capelle, commandant une grande troupe de braves gens, tant officiers que soldats et quelques volontaires choisis pour bons nageurs, marcha à la teste de tout, suivi du Sieur de Noordwijck avecq son régiment, avecq ordre d'attaquer le Fort de Roijenhuijse; suivit le lieutenant coronel Bijma avecq sondit régiment, pour attaquer le Fort ter Doncke. Après luy vint ledit Puchler, avecq son

régiment, pour attaquer le Sandfort, et coucher incontinent après deux ponts de bateaux qu'il menoit, outre un pont de jonqs, comme les deux dits régimens avoyent aussi chacun son pont de jonqs. Ces deux premiers régimens debvoyent particulièrement estre soustenus au besoin par les régimens de Starckenburg et de Wijnberghe, comme Puchler des Escossois. Son Altesse marchoit après ceux-cy avec l'infanterie et la cavallerie.

Sur les deux-heures-et-demy, après minuict, on arriva dans la mousquettade du canal, vers lequel Monsieur de Beverweert (qui a merveilleusement servi en tout ce long et pénible affaire) quelque temps devant avoit distribué | c | chacune desdites troupes vers leurs postes, où elles firent leur exécution avec tant d'émulation les unes des autres, que j'ose dire qu'en une petite heure depuis l'alarme donnée tout fut heureusement fait et parfait. Son Altesse, qui venoit tout contre l'attaque de Puchler, comme la plus importante, entendant que le pont de jonqs estoit passé, fit avancer les extraordinaires, les régimens Escossois et puis les François pour soustenir et seconder. Mais celuy de Puchler avoit desjà si bien fait, que, ne marchans que trois ou quatre cent pas après luy, nous trouvâmes ses drapeaux sur les remparts, et aussitost Son Altesse fit coucher un des ponts de bateaux au canal, où avec grande diligence toute la cavallerie passa au galop, avec grand bruit de trompettes et tambours, à mesure que les troupes arrivoient.

L'histoire des braves comportemens de tous les officiers en ceste occasion seroit trop longue. Je suis obligé de dire que tous y ont acquis beaucoup d'honneur et que peut-estre de longtems il ne s'est veu entreprinse plus joliment exploitée. Ces nageurs, quoyque mis en désordre par un grand fossé, à cent pas du canal, où on leur blessoit desjà du monde, ne laisserent pas de passer à corps perdu, avec piques et espées au poing, tant qu'il fut possible de les transporter, et emportèrent ainsi leur fort, en blessans et tuans quelques-uns des ennemis et faisans honeste quartier au reste, après mesmes avoir soustenu un choq de neuf cavalliers, qui vindrent se fondre sur peu d'entre eux, mais furent tellement receus, qu'ils lascherent le pied honteusement et sans tirer coup.

De ces nageurs a esté le Sieur du Buat, le Sieur de Boetzeler, le Sieur d'Aumale et autres, qui n'ont point | d | eu du mal, mais D'Aumale y a receu quelque nombre de coups, qui ne l'ont pas empesché de passer outre à la nage, comme on espère qu'il n'a point eu de blessure mortelle. Le capitaine Gentillot aussi y a eu quelque blessure, mais plus légère. De Puchler le capitaine Viry, mary de la fille de Mario, a esté tué d'un coup de mousquet au cœur. Ailleurs un capitaine Hume a esté blessé, aussi un Morgan, mais sans danger.

Et ne se doit oublier la généreuse action du Sieur Groustins, capitaine du régiment de Monsieur le Comte de Solms, qui, s'estant fait enroller pour nager, quoyque très-ignorant de ceste science, quand c'est venu au prendre, pour quelques *rijxdalers* s'est fait trainer par des soldats au travers de l'eau avec des chordes, et, estant passé, s'est comporté de mesme que les plus braves.

À mesure que les autres forts, et plus qu'on n'en avoit proposé d'assaillir, furent occupé, il fut mené à Son Altesse au bord du canal quantité d'officiers et soldats prisonniers et blessez, une recreue de 600 hommes estant venue hier seulement en ce quartier hors de celuy d'Anvers. Le Comte de Meghen, commandant icy, estoit aussi venu avec son régiment, mais apprenant qu'estions passez, se retira plus viste que le pas vers le Sass, où ils auront bien jetté du monde, voyans comme il est en estat de pouvoir estre assiegé. Son Altesse, mandant à Monsieur de Brederode de s'avancer avec l'arrièregarde de l'armée vers icy du costé d'Assenede (où il luy a fait mettre deux régimens d'infanterie et un de cavallerie) luy a fait apprester un pont sur le canal, où il vient d'arriver.

Le soleil estant desjà bien levé et la cavallerie passée, Son Altesse a passé aussi à la teste de l'infanterie jusques icy, et, en marchant, a fait sommer et rendre les forts de Rimen, le Heijfort et celuy de Selzate, de sorte qu'en avons ainsi raflé d'une venue jusqu'à 5 ou 6. Plusieurs pressent Son Altesse d'assiéger Hulst, mais il semble plus se disposer au Sass, et je continueray d'en donner toute particularité à Vostre Altesse, à laquelle je donne ces présentes du lieu d'où par ma dernière je voulus dire que peut-estre n'en attendoit-on pas de nous, mais avec tant de confusion et mauvaise écriture que j'en ay honte. Vostre Altesse de sa bonté excusera dans ce vilain cabinet un homme qui, après avoir travaillé à outrance aux ordres de cest affaire, n'a peu dormir en deux nuits que comme on le peut à cheval.

La fuitte et la consternation est très-grande partout icy, dans la chaleur qu'il fait. Son Altesse a enduré ces fatigues à merveille. Le Dieu des armées soit loué de tout.

Vertaling

In het legerkamp te Zelzate, 27 juli 1644.

Verschillende voorboden die ik niet heb kunnen vóórzijn, aangezien ik dag en nacht te paard ben om Zijne Hoogheid [Frederik Hendrik] al naar gelang van de omstandigheden te kunnen bijstaan, zullen u al globaal het nieuws hebben gebracht dat ik nu zo goed mogelijk zal detailleren, in een varkensstal, zonder tafel of stoel.

Nadat Zijne Hoogheid enkele dagen had gewerkt om de plannen van een aanval op het kanaal van Sas[-van-Gent] aan te passen, besloot hij uiteindelijk een poging daartoe te ondernemen in de nacht van de 25ste op de 26ste [juli], nadat hij hiervoor in een hinderlaag de regimenten van de kolonel [Eustachius] Puchler, de heer [Wigbold van der Does, heer] van Noordwijk, en van luitenant-kolonel [***] Bijma, die enkele verzamelde compagnieën vormen onder zijn bevel, vooruit had gestuurd.

Tegen acht uur 's avonds, op de 25ste, vertrok Zijne Hoogheid zelf met ongeveer de helft van de infanterie, terwijl de rest achterbleef onder [leiding van] de heer [Johan Wolfert] van Brederode om enkele tijd na ons op weg te gaan vanuit Maldeghem, met de bagage en de meerderheid van de cavalerie, naar genoemde drie regimenten, die daarheen, volgens hun opdracht, waren opgerukt, tot nabij Oost-Eekloo, waar men met die grote massa niet eerder kon aankomen dan tegen drie uur in de ochtend, hoewel om wat sneller te gaan, de helft van de garde bij afwisseling werd geplaatst op de karrepaarden, en de rest van de infanterie achterop bij de cavalerie.

Toen de zon dan op het punt stond op te gaan, en het voor ons nog vier tot vijf uur gaans was naar het kanaal, waar we in ieder geval niet overdag zouden moeten aankomen, besloot Zijne Hoogheid veiligheidshalve te stoppen in het genoemde Oost-Eekloo, waar iedereen verdrietig en vol van spijt was, in de veronderstelling dat de onderneming mislukt was en zelfs ontdekt door zoveel oponthoud, terwijl Zijne Hoogheid was medegedeeld dat het kanaal nog steeds geheel van volk was verlaten, volgens hetgeen men erover had gepland en met veel moeite had vastgesteld. De avond van de 26ste dus, tegen acht uur, bestegen wij andermaal de paarden en marcheerden de hele nacht volgens de oorspronkelijke bevelen, nagenoeg, die immers nagenoeg zo luidden.

Luitenant-kolonel [Jean de Carbonnières, baron van] La Chapelle[-Biron], die aan het hoofd stond van een grote groep dappere mannen, zowel officieren als soldaten en enkele vrijwilligers, gekozen omdat het goede zwemmers waren, marcheerde aan het hoofd van het geheel, gevolgd door de heer van Noordwijk met zijn regiment, met de opdracht het Fort Roijenhuis [***?] aan te vallen; dan volgde luitenant-kolonel Bijma met zijn genoemde regiment, om het Fort Ter Doncke aan te vallen. Na hem kwam de genoemde Puchler met zijn regiment, dat Sandfort [***?] moest aanvallen, en onmiddellijk daarna twee bruggen op boten leggen, welke hij met zich mee had gevoerd, naast een pontonbrug, aangezien de beide genoemde regimenten ieder een eigen pontonbrug hadden. Deze twee eerste regimenten moesten vooral naar behoefte worden ondersteund door de regimenten van [de heer Epko Tjarda van] Starckenborch en van [de heer Johan van] Wijnbergen, zoals Puchler door de Schotten. Zijne Hoogheid marcheerde achter deze twee met de infanterie en de cavalerie.

Rond half drie in de nacht kwam men aan bij het musketvuur van het kanaal, waarbij de [heer Lodewijk van Nassau] heer van Beverweert (die voorbeeldig heeft gediend in deze lange en moeizame onderneming) korte tijd tevoren ieder van de genoemde troepen over hun posities had verdeeld, waar zij hun [opdracht] met zoveel onderlinge wedijver uitvoerden, dat ik durf zeggen dat binnen een uur nadat het signaal was gegeven alles goed en perfect was gedaan. Zijne Hoogheid, die juist op het moment van Puchlers aanval, aangezien dat de belangrijkste was, arriveerde, liet, nadat hij had begrepen dat de pontonbrug was gepasseerd, de bijzondere [regimenten] oprukken, de regimenten van de Schotten en vervolgens de Fransen om te ondersteunen en te helpen. Maar de manschappen van [Eustachius] Puchler hadden het al zo goed gedaan, dat wij, terwijl wij slechts drie- of vierhonderd passen achter hem aan liepen, reeds zijn vaandels op de wallen vonden, en Zijne Hoogheid heeft direct een van de ponton-bruggen over het kanaal laten bedekken, waarover de cavalerie met grote behendigheid in galop passeerde, onder luid trompetgeschal en tromgeroffel door tamboers, naarmate de troepen arriveerden.

Een verslag van het dappere gedrag van alle officieren bij deze gelegenheid zou te lang zijn. Ik moet zeker zeggen dat allen er veel eer mee hebben verworven, en dat er wellicht lange tijd geen onderneming is geweest die beter werd uitgebuit. Die zwemmers lieten niet na, hoewel ze in wanorde waren geraakt door een grote gracht, op honderd pas van het kanaal, waar men reeds velen van hen had verwond, zonder terughoudendheid door te steken, met lansen en zwaarden in de hand, voorzover het mogelijk was ze mee te nemen, en veroverden aldus hun fort, terwijl ze enkelen van de vijand verwonden of doodden en de rest een goed onthaal biedend, na zelfs een treffen met negen man cavalerie te hebben doorstaan, welke zich op enkele van hen waren komen werpen, maar die een zodanige ontvangst kregen, dat zij zich op smadelijke wijze moesten terugtrekken, zonder een schot te hebben gelost.

Bij die zwemmers waren de [heer Henry Frédéric de Culan], heer van Buat, de heer [Frederik Hendrik] van [de] Boetselaer, de heer Nicolas d'Aumale en anderen, die geen enkele verwonding hebben opgelopen, maar D'Aumale werd geraakt door enkele schoten, die hem niet ervan konden weerhouden door te zwemmen; men hoopt dat hij geen dodelijke verwondingen heeft. Kapitein [Élie de] Gentillot heeft eveneens een verwonding opgelopen, maar minder ernstig. Van [het regiment van] Puchler is kapitein [François de] Viry, echtgenoot van de dochter [*** Mario] van [Johan Hendrik] Mario, gedood door een musketschot in zijn hart. Verder is een kapitein [Henry] Hume gewond geraakt, ook een [***] Morgan, maar zonder veel gevaar.

En verder mag de dappere actie van de heer [Sjoerd] Grovestins, kapitein van het regiment van de heer de graaf [Johann Albrecht] van Solms, niet worden vergeten, die, nadat hij zich had aangemeld om te zwemmen, hoewel hij de techniek daarvan niet beheerste, toen het moment van de bestorming naderde, zich voor enkele rijksdaalders door soldaten met touwen over het water heeft laten trekken, en, nadat dat was gebeurd, zich heeft gedragen als de dappersten.

Naarmate de andere forten, en meer dan men voornemens was aan te vallen, werden bezet, werd er naar Zijne Hoogheid bij de rand van het kanaal een hoeveelheid officieren en soldaten, gevangenen en gewonden, gebracht, nadat hier pas gisteren een nieuwe [versterking] van 600 man was gekomen uit het kamp vlakbij Antwerpen. De [***] graaf van Meghen, commandant hier, was eveneens met zijn regiment gekomen, maar nadat hij had vernomen dat wij waren doorgebroken, trok hij zich met versnelde pas terug naar Sas[-van-Gent], waar zij heel wat mensen zullen hebben geplaatst, nu zij zien dat het zal kunnen worden belegerd. Zijne Hoogheid, die de heer van Brederode opdracht had gegeven zich de achterhoede van het leger vanaf Assenede (waar hij voor hem twee regimenten infanterie en een [regiment] cavalerie heeft laten plaatsen) naar hier te komen, had voor hem een brug over het kanaal in gereedheid laten brengen, waar hij zojuist aankwam.

Toen de zon reeds hoog aan de hemel stond en de cavalerie was gepasseerd, passeerde Zijne Hoogheid eveneens, aan het hoofd van de infanterie naar hier, en hij heeft onderweg de forten van ***Rimen, ***Heijfort en dat van Zelzate gemaand en tot overgave gedwongen, zodat wij nu met een rondgang er vijf à zes hebben ingenomen. *Verschillende mensen dringen er bij Zijne Hoogheid op aan Hulst te belegeren, maar hij lijkt er meer voor te voelen om Sas[-van-Gent] in te nemen, en ik zal doorgaan u daarover elke bijzonderheid mee te delen, waarvan ik de onderhavige meedeel vanuit een plek waarvan ik in mijn vorige ¹brief wilde zeggen dat men ons er misschien het minste verwachtte, maar in zoveel verwarring en met zoveel slecht schrift dat ik mij ervoor schaam. Uw goedheid zal deze man in dit smerige kot vergeven, die na zich tot het uiterste te hebben ingespannen voor deze onderneming twee nachten niet meer heeft geslapen dan op de rug van een paard mogelijk is.*

Er wordt veel gevlucht en de verwarring is hier groot in de hitte die hier heerst. Zijne Hoogheid heeft deze vermoedenissen uitstekend doorstaan. De Oorlogsgod zij door allen geprezen.

---

1. Huygens aan Amalia van Solms, 24 juli 1644 (Worp 4, nr. 3632, p. 11).

JACOB VAN DER BURGH (LUIK)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (IN HET LEGER | [ASSENEDE])
30 JULI 1644
3643

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens van 21 juli 1644.

Samenvatting: Van den Burgh schrijft over de troepenbewegingen van Karel IV van Lotharingen. Hij heeft het paspoort voor Hayne ontvangen en zal het naar Bonn, waar Hayne nu is, doorsturen.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 19x31 cm, a | d; autograaf).

Vroegere uitgaven: Vloten 1860, p. 238: volledig.

— Jonckbloet 1882, p. CLXIV: onvolledig (<Le bon Egidio ... sondit passeport.>).

— Worp 4, nr. 3643, p. 18: onvolledig (<Le bon Egidio ... sondit passeport.>), rest samengevat.

Namen: Frederik Hendrik; Gilles Hayne; Karel IV van Lotharingen.

Plaatsen: Bonn; Dordrecht; Givet.

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Suilichem, Chevallier, Conseiller et Secrétaire de Son Altesse,

au Camp.

Monsieur,

Celle qu'il vous a pleu me faire le 21 de ce mois a apparemment manqué l'ordinaire de Dort, puisqu'elle ne m'a esté rendue que hier au soir. Dans la lettre que je me suis donné l'honneur d'escrire, quant et cettes à Son Altesse vous verrez, s'il vous plaist, les raisons que j'ay eues de ne rien asseurer légèrement de la marche du Duc de Lorraine, veu sa chancellante façon de faire, jusques à là que ceux qui se trouvoient sur le lieu, lorsqu'il devoit passer à Givet, m'ont dit qu'ilz ne sçavoient juger si c'estoit marche ou reculement.

Le bon Egidio Henny confessera vous avoir mille obligations pour la faveur qu'il vous a pleu luy faire en luy envoyant un passeport. Sur l'espérance de l'obtenir, il s'est hazardé de se mettre en chemin, et est de présent à Bonne, là où je luy feray tenir sondit passeport. S'il y a chose que vous désiriez de luy, je vous ose asseurer qu'il aura à honneur de recevoir voz commandements, comme aussy,

Monsieur,

vostre très-humble et obéissant serviteur
J. van der Burgh.

De Liège, ce 30 Juillet 1644.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, ridder, raad en secretaris van Zijne Hoogheid,

in het leger.

Mijnheer,

Uw ¹brief van de 21ste van deze maand heeft zeker de post van Dordrecht gemist, want ik ontving hem pas gisteravond. In mijn ²brief aan Zijne ³Hoogheid zult u de redenen lezen dat ik niets lichtvaardig over de mars van de ⁴hertog van Lotharingen voor zeker heb gehouden, gezien zijn weifelende manier van doen, zodanig zelfs dat zij die ter plekke waren toen hij Givet moest passeren, mij hebben gezegd dat ze niet konden beoordelen of hij in opmars of op terugtocht was.

De goede Gilles Hayne zal u duizendmaal danken voor de dienst die u hem hebt bewezen door hem een paspoort te sturen. In afwachting er een te verkrijgen heeft hij het risico genomen te vertrekken naar Bonn, waar hij momenteel is, en waar ik hem zijn paspoort zal laten bezorgen. Ik durf u te verzekeren dat, als u iets van hem wenst, hij het tot zijn eer zal rekenen uw opdrachten te ontvangen, zoals eveneens,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
Jacob van der Burgh.

Luik, 30 juli 1644.

---

1. Huygens aan Van der Burgh, 21 juli 1644 (verloren).
2. Van der Burgh aan Frederik Hendrik, 30 juli 1644 (verloren?).
3. Frederik Hendrik.
4. Karel IV van Lotharingen.

JOHAN DE BRUNE (MIDDELBURG)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (ASSENEDE)
4 AUGUSTUS 1644
3656

Samenvatting: De Brune biedt Huygens een exemplaar aan van zijn *De CL Davids Psalmen*, dat hij, tegen zijn wil, niet persoonlijk heeft kunnen overhandigen.

Bijlage: *De CL Davids Psalmen* (De Brune 1644).

Door Huygens ontvangen te Assenede op 4 augustus 1644. Een antwoord van Huygens is niet bekend.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 21x33cm, a | d; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3656, p. 22: onvolledig (<Wat geluyd ... raed-konstigh zyn.>), rest samengevat.

Naam: Frederik Hendrik.

Plaats: Zeeland.

Glossarium: harpe (harp); psalm (psalm).

Transcriptie

Mynheer

De Heer van Zulichem, Raed ende Secretaris van Zyne Hoogheyt,

teghenwoordigh te Assenede.

Met een boeck.

---

¹Mynheer,

Ghisteren met d'Heeren Gecommitteerde Raden van Zeeland in't legher gekomen zynde, om Zyne Hoogheyt te begeluckwenschen, en hebb'ick (als mijns zelfs niet zynde) gheen tyd konnen uytsplyten, om Uwe Ed. dieren tyd met myne particuliere groetenisse te verkorten. Een ander saysoen zal mij, hoop'ick, dat geluck verleenen. Hiermede gaet een exemplaer der Psalmen, een bezigheyd van ledighe huyren, die my t'anderen tyde meer als nu hebben gebeurt. Wat geluyd deze harpe slaet, zullen Uwe Ed. geleerde ooren puntelick konnen oordeelen, wiens vingheren zelfs zoo raeck en raed-konstigh zijn. Ick hebb' U. E. van verre en over langhen tijd geacht en bemint, wenschende dat ick nu en van naerby occasie mochte hebben, om te bewyzen dat ick ben,

Mynheer,

U. Ed. dienstwillighe dienaer
De Brune.

Middelburgh, 4 Aug. 1644.

---

1. Ontvangstnotitie van Huygens: 'R Assenede, 4 Augusti 1644.'

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, raad en secretaris van Zijne Hoogheid,

op dit ogenblik te Assenede.

Met een boek.

Mijnheer,

Toen ik gisteren met de gecommitteerde raden van Zeeland in het leger was aangekomen om Zijne² Hoogheid geluk te wensen, heb ik (omdat ik niet zelf over mijn tijd kon beschikken) geen tijd gehad, om uw kostbare tijd met een persoonlijke begroeting te bekorten. Een ander³ seizoen zal mij, hoop ik, dat geluk brengen. Hierbij is een exemplaar van mijn⁴ psalmen gevoegd, een produkt van vrije tijd, die ik vroeger meer had dan nu. Welk geluid deze harp maakt, zullen uw deskundige oren nauwkeurig kunnen beoordelen, wiens eigen vingers zo precies en vaardig zijn. Ik heb u op afstand en reeds lang geacht en bewonderd, in de wens dat ik nu en van nabij gelegenheid kon hebben om u te bewijzen dat ik ben,

mijnheer,

uw nederige dienaar
[Johan] de Brune.

Middelburg, 4 augustus 1644.

---

2. Frederik Hendrik.

3. De Brune schrijft in zijn brief aan Huygens van 6 september 1645 (**4103**) dat hij nog tijdens het beleg van Sas-van-Gent enkele gesprekken met Huygens voerde over zijn psalmberijmingen. Dat zou dan tussen 4 augustus 1644, de datum van de onderhavige brief, en 7 september 1644, de datum van de overgave van Sas-van-Gent, moeten zijn geweest.

4. Johan de Brune, *De CL Davids psalmen* (Middelburg 1644).

JACOB VAN DER BURGH (LUIK)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (IN HET LEGER □ VOOR SAS-VAN-GENT)
6 AUGUSTUS 1644
3664

Vervolg op Van der Burghs brief van 30 juli 1644 (**3643**).

Samenvatting: Van der Burgh verschaft Huygens een aantal militair/politieke inlichtingen. Tevens meldt hij het overlijden van Ban (27 juli 1644).

Huygens' antwoord is verloren gegaan; Van der Burgh reageerde daarop op 23 augustus 1644 (Worp 4, nr. 3706, p. 47).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl.: brief (dubbelvel, 19x30 cm, a□d; autograaf).

Vroegere uitgaven: Vloten 1860, p. 238: volledig.

— Worp 4, nr. 3664, pp. 26-27: volledig.

Namen: Joan Albert Ban; Dondon; Frederik Hendrik; Jan Lievens; Karel IV van Lotharingen.

Glossarium: musique (muziek/music).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Suilichem, Chevallier, Conseiller et Secrétaire de Son Altesse,

au Camp devant le Saz.

---

¹Monsieur,

Le gros des affaires estant maintenant en Flandre, il ne se passe rien d'icy qui mérite de vous estre mandé. J'ay creu mon devoir pourtant de vous faire sçavoir qu'on m'a informé que *Liviorum Satrapa* auroit quelque commandement sur des troupes en voz quartiers, que l'enemy voudra employer contre le dessain de Son Altesse. J'espère que vous m'entendrez, en vous souvenant de vostre peintre de Leide, mon chiffre s'estant esgaré parmy mes papiers. Selon toutes mes supputations cet homme-là estoit un des chefs de la ligue des •<J4FBV<4H, dont Son Altesse m'avoit donné ordre il y a deux ans de m'informer. Si vous me comprenez, Monsieur, je vous donne à considérer s'il ne seroit à propos de le mesnager pour s'en servir en ces conjointures.

Je ne scay si vous sçavez que Dieu a retiré de ce monde le pauvre Bannius. J'espère qu'il entendra meilleure musique qu'il ne s'est imaginée estant en vie. S'il avoit des erreurs, il avoit l'âme bonne.

La grosse dondon m'a fait l'honneur de venir prendre la collation dans ma maison; elle m'a prié de vous faire ses très-humbles baisemains. Je suis,

Monsieur,

vostre très-humble et obéissant serviteur
J. van der Burgh.

De Liège ce 6e d'Aougst, 1644.

---

¹Ontvangstnotitie / Note of receipt by Huygens: 'R Assenede, 10 Augusti 1644.'

Vertaling

Aan de [heer Constantijn Huygens], heer van Zuilichem, ridder, raad en secretaris van Zijne Hoogheid,

in het leger, voor Sas-van-Gent.

Mijnheer,

Aangezien het belangrijkste zich nu in Vlaanderen afspeelt, gebeurt hier niet veel wat ik u moet meedelen. Maar u moet toch weten dat men mij heeft verteld dat de ²↳Satraap der Liviërs↳ een of andere bevelhebbersplaats zou hebben bij troepen in uw buurt, die de vijand zal willen inzetten tegen het plan Zijne ³Hoogheid. Ik hoop dat u mij begrijpt, wanneer u zich uw Leidse schilder [Jan Lievens?] herinnert, want [de code van] mijn geheimschrift is tussen mijn papieren weggeraakt. Volgens mijn vermoedens is die man één van de leiders van het verbond de ↳antispaaansen,↳ ten aanzien waarvan Zijne Hoogheid mij twee jaar geleden heeft opgedragen een oogje in het zeil te houden. Als u mij begrijpt, mijnheer, geef ik u in overweging of het niet goed zij zijn is om hem te bewerken om zich van hem te bedienen in deze omstandigheden.

Ik weet niet of u weet dat God de arme [heer Joan Albert] Ban van deze aarde heeft weggenomen. Ik hoop dat hij betere muziek zal horen dan hij zich tijdens zijn leven kon voorstellen. Al had hij zijn gebreken, hij had een goed hart.

De dikke schommel heeft mij de eer gegund bij mij te komen eten; zij heeft mij gevraagd u haar handkus over te brengen. Ik ben,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
Jacob van der Burgh.

Luik, 6 augustus 1644.

---

² Karel IV van Lotharingen.

³ Frederik Hendrik.

CONSTANTIJN HUYGENS (VOOR SAS-VAN-GENT)
AAN [MARIN MERSENNE (PARIJS)]
16 AUGUSTUS 1644
3694

Vermoedelijk een antwoord op een verloren gegane brief van Mersenne (voorjaar 1644), waarin deze het probleem van de kanonschoten aanroert.

Vervolg op Huygens' brief van 26 juni 1644 aan Mersenne (verloren), met welke hij de *Momenta desultoria* meezond.

Samenvatting: Huygens schrijft over proeven met kanonschoten en over recent verschenen werken op natuurwetenschappelijk gebied. In het postscriptum meldt hij het verscheiden van Ban.

Bijlagen: 'In obitum Joannis Alberti Banii' (Huygens 1644; gedicht); 'Epitaphium [Joannis Alberti Bannii]' (Huygens 1644; gedicht); 'Memorie van den schotene' (Van der Mast 1644).

Vermoedelijk kruiste de onderhavige brief een verloren gegane brief van Mersenne (wellicht 12 augustus 1644), waarin deze laatste zijn reis naar Rome aankondigde, aangezien Huygens daar in de onderhavige brief geen melding van maakt, maar op 30 augustus 1644 Mersenne verschillende aanbevelingsbrieven zendt om op zijn reis te benutten. Naar deze brief wordt verwezen in Mersennes brief van 20 augustus 1644 (zie onder). (De datum 12 augustus 1644 is afgeleid van Mazarins brief aan Huygens van die datum [Worp 4, nr. 38, p. 38]). Mersenne reageerde op 20 augustus 1644 op de ontvangst van de *Momenta desultoria* (Worp 4, nr. 3698, pp. 43-44; Waard 13, nr. 1293, pp. 201-203; de datering 'April' zal wel een leesfout voor 'Aoust' zijn geweest, gezien Mersennes kriebelhand). Deze brief is duidelijk geen antwoord op de de onderhavige brief. Vermoedelijk schreef Huygens ook aan Mersenne zelf op 30 augustus 1644 (verloren) ter begeleiding van de aanbevelingsbrieven van deze datum. Mersenne vertrok september 1644 voor een langdurige reis naar Rome. Hij heeft de onderhavige brief wel vóór zijn vertrek ontvangen, maar er kennelijk niet op gereageerd. Dat hij de brief vóór zijn vertrek heeft ontvangen blijkt uit het feit dat de erin vervatte informatie is verwerkt in zijn *Cogitata physico-mathematica* (Parijs 1644). Het eerstvolgende briefcontact tussen Huygens en Mersenne lijkt dat uit 1646 te zijn ter voorbereiding van de uitgave van de *Pathodia*.

Primaire bron: Parijs, Bibl. Nat., Ms. Fr. Nouv. Acq. 6206, fols. 10-11 (pp. 9-12): brief (dubbelvel, 20x31cm, abc | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: OC, 2, nr. 3g, pp. 545-547: volledig.

— Worp 4, nr. 3694, p. 42: samenvatting.

— Waard 13, nr. 1291, pp. 193-197: volledig.

Namen: Joan Albert Ban; René Descartes; Van der Mast.

Plaatsen: Calais; Den Haag.

Titels: *De mundi systemate* (Roberval 1644); *Cogitata physico-mathematica* (Mersenne 1644); *Momenta desultoria* (Huygens/Barlaeus 1644); *Specimina philosophiae* (Descartes 1644).

Glossarium Bijlage 1: tonus (toon).

Glossarium Bijlage 2: plectrum (plectrum); choraula (fluitspeler).

Transcriptie

Monsieur,

Je viens vous rendre compte du coup qu'en mon absence j'ay fait tirer au rivage de la mer, proche de La Haye, à 45 degrez, quoyque cela n'ayt réusci à nostre contentement. Car voyci ce qu'on m'en escrit.

Le 20e Juillet, en présence de personnes entendues, on a tiré aveq la mesme pièce de 6 Lb chargée de 1½ Lb de poudre, 4 coups de suite, sans jamais avoir peu observer ce que devenoit la bale, de sorte qu'elle a esté portée ou en mer à gauche, ou à droicte dans les dunes, ce qui est arrivé parce que sur cest affust ordinaire, la pièce estant si hault eslevée, n'a peu estre empeschée de bransler, et faudroit-y faire un engin exprès.

Le 5e coup a esté tiré (à mesme charge tousjours) de point en blanq. Lors la première cheute de la bale a esté

à	398 pas,
le premier bond à	790,
le second à	1065,
le troisième à	1244,
le quatrième à	1394,
le cinquième à	1475,
le sixième à	1548,
le septième à	1626,
le 8e et dernier à	1750,

où la bale a demeuré. Je croy que ce dernier s'entend aveq son roulement. | b |

Pour le 6e coup le maistre, ayant encor faict lever la pièce à 45 degrez, s'en est allé luy-mesme devant, pour tascher d'observer la bale, et a marché si avant qu'à grand peine pouvoit-il veoir la fumée du canon. Comme de bonne fortune la bale est venu tomber tout derrière luy, où elle ne fit qu'un petit trou et n'entra qu'à 1½ pied. Or cette distance fut trouvée de 3225 pas.

Il fut tiré encor d'autres coups depuis, mais point de nouvelle de la bale. De sorte, Monsieur, que nous voilà sans mesure de temps. Mais je remarque que, comme vous avez prononcé que la bale verticale devoit avoir esté à 3072 pieds, et qu'à 45 degrez elle devoit aller deux fois aussi loin, cela se vérifie icy d'assez près, parce qu'aux 45 degrez nous trouvons 3225 pas, desquels pas, chacun contient deux pieds, estant ces pas la marche ordinaire d'une homme. Ainsi vous avez moyen de supputer aucunement de la distance au temps.

Et icy je conclus nostre conférence canonique, en ayant tant d'autre icy autour de mes oreilles jour et nuict, qui réciproquement ne faict que couper bras et jambes, que je n'ay plus loysir de traicter ces matières en jouant. Quand vos canonistes royaulx seront revenus de la campagne, | c | j'attendray qu'à Paris vous leur fassiez faire un essay à leur mode, afin que puissions conférer les expériences; et on ne refuse pas si peu de chose aux gens d'église, et de la considération dont vous estes par vostre grand mérite.

Le beau livre physico-mathématique, que vous me faictes espérer, n'est pas encor venu. Il me tarde fort de le veoir, selon l'estime que j'ay subject de faire de tout ce qui part de vos doctes mains. Vous m'avez aussi bien remué la salive du traicté des raisons physiques du système du monde, mais tout n'est qu'en attente jusques à présent.

Vous aurez, j'espère, receu le mauvais présent que je vous ay envoyé par Calais. Je vous en demande pardon.

La *Philosophie* de Monsieur Descartes vient de m'estre rendue, et de 8 jours je n'auray loysir d'y regarder. Je voudroy vous la pouvoir faire tenir, mais premièrement j'attendray sçavoir que mon adresse de Calais soit seure, car j'ay subject d'en doubter pour des pacquets que j'ay faict passer par-là, et dont je n'entens point parler.

Continuez-moy l'honneur de vostre amitié. Je tascheray de la mériter en partie, comme estant,

Monsieur,

vostre très-humble serviteur
C. Huijgens.

Au Camp devant le Sass-de-Gant, place brave et forte et qui a la mine de ne se rendre qu'à petits morceaux, ne manquant pas de poudre, ny pour le point en blanq, ni pour les 45 degrez, 16 d'Août 1644.

C'est icy que ¹*vellem nescire literas* pour me pouvoir dispenser de vous donner la triste nouvelle du trespas du pauvre Sieur Bannius, soudainement emporté d'un catharrhe et d'une foiblesse survenue la nuict, quand, se croyant au-dessus de sa maladie, il avoit envoyé les parents qui l'estoyent venu visiter. *Charitum et Musarum iste luctus est*. Et les sciences y perdent beaucoup, nommément celle qu'il embrassoit si fort. Car, comme j'ay tousjours dit, il y avoit des choses considérables en ses principes, quoyque la pratique n'en réusissoit pas entre ses mains. Car autre chose est de bien sçavoir la prosodie et autre d'estre bon poète. Enfin, un honeste amy perdu, mais Dieu l'a fait.

Bijlage 1

In obitum Joannis Alberti Bannii, Jurisconsulti Musici

Bannius, humanos moderatus lege magistrâ,
Correctum superos ivit ad astra ²tonos.
Posthâc, Astronomi, Cœlis confidite. Tandem
Vestra solœcismum sidera non facient.

Ad Saxum-Gandavi Assenedâ, 16 Augusti [1644].

Bijlage 2

Epitaphium

Bannius hic silet. O tristes epicedia Musæ
Dicite, nec Charitum de tribus ulla sile.
Quid verò? Tacet illa cohors, nec præfica magnis
Funeribus magno in funere plectra movet.
Hæsitat; hæc ratio est, post Banni fata choralæ
Nescia quâ lessum lege modoque canat.

Ibidem [=Ad Saxum-Gandavi Assenedâ], 17 Augusti [1644].

Vertaling

Mijnheer,

Ik kom u verslag doen van het schot dat ik in mijn afwezigheid heb laten afvuren aan de zeekust, dichtbij Den Haag, met een hoek van 45 graden, hoewel dat niet naar onze tevredenheid is geslaagd. Want ziehier wat men mij erover ³schrijft.

De 20ste juli heeft men, in aanwezigheid van deskundige personen, met hetzelfde stuk [geschut] van 6 pond, geladen met 1½ pond kruit, vier schoten achtereen gelost, zonder te kunnen zien waar de kogel heen ging, in die zin dat deze of ter linkerzijde in de zee werd geschoten, of ter rechterzijde in de duinen, hetgeen

---

¹ Seneca, *De clementiâ*, II, 1, 2: 'Invitus invito, cum chartam protulisset traderetque, exclamasti: '*Vellem litteras nescire!*'

² *Momenta desultoria*: <modos>.

³ Zie 'Memorie van den schotene die ick hebbe gedaen op den 20 Julii Anno 1644 per presentie van den Commissaris van den Maest op het strang tot Seveling,' in Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVII, fols. ***. Gepubliceerd in OC 1, pp. 71-73.

gebeurde omdat op deze gewone affuit het kanon zo hoog opgeheven stond, dat dit onvermijdelijk ging wankelen, en men zou er dus een speciaal werktuig voor moeten vervaardigen.

Het vijfde schot werd horizontaal (met dezelfde lading) gelost. De eerste val van de kogel was toen

op	398 pas,
de eerste plek van stuiten op	790,
de tweede op	1065,
de derde op	1244,
de vierde op	1394,
de vijfde op	1475,
de zesde op	1548,
de zevende op	1626,
de achtste en laatste, op	1750 [pas],

waar de kogel bleef liggen. Ik denk dat die laatste inclusief het uitrollen is.

Voor het zesde schot ging de meester [Van der Mast], nadat hij het kanon weer op 45 graden had laten zetten, zelf weg, voor het kanon uit, teneinde te proberen de kogel te observeren, en hij liep daarbij zover dat hij nog maar nauwelijks de rook van het kanon kon zien. Gelukkig sloeg de kogel vlak achter hem in, waar deze slechts een kleine krater sloeg en niet dieper ging dan 1½ voet. Welnu, het bleek dat deze afstand 3225 pas mat.

Er werden daarna nog andere schoten gelost, maar er kwam geen informatie over de kogel, zodat we, mijnheer, zonder tijdmeting zitten. Maar ik merk op dat uw uitspraak dat de kogel rechthoekig tot 3072 voet komt en dat die op 45 graden tweemaal zo ver komt, ongeveer wordt bevestigd, omdat wij met 45 graden op 3225 pas kwamen, waarvan elke [pas] 2 voet omvat, hetgeen ongeveer de normale gang van een man is. Zo kunt u enigszins uit de afstand de tijd schatten.

En hier besluit ik onze canonicke conferentie, daar ik er momenteel dag en nacht zoveel om mij heen hoor, welke wederzijds voortdurend armen en benen afrukken, zodat ik geen tijd meer vrij heb om deze kwestie op speelse wijze te behandelen. Wanneer uw koninklijke kanonniers van de veldtochten zullen zijn teruggekeerd, verwacht ik dat u hen te Parijs een proef volgens hun werkwijze laat afleggen, zodat wij de ervaringen kunnen vergelijken, en men zal zo'n kleinigheid toch niet aan mensen van de kerk weigeren, en vanwege de achting die u geniet om uw grote verdienste.

Het mooie ⁴fysisch-mathematische boek waarop u mij laat wachten, is nog niet aangekomen. Ik zie er zeer naar uit het te zien, zoals ik alles hoogacht wat uit uw geleerde handen komt. U heeft me eveneens het water in de mond doen lopen met de ⁵verhandeling over de natuurkundige grondslagen van de kosmos, maar dat is allemaal tot op heden nog in afwachting.

U zult, hoop ik, het eenvoudige ⁶geschenk hebben ontvangen dat ik u via Calais heb gestuurd. Ik vraag uw vergiffenis daarvoor.

De ⁷filosofie van de heer [René] Descartes is mij zojuist overhandigd, en ik zal een week lang geen tijd hebben om er een blik in te werpen. Ik zou u die gaarne ter hand laten stellen, maar eerst wacht ik af of mijn zending via Calais veilig is aangekomen, want ik heb redenen om te twijfelen inzake pakketten die ik via die plaats heb verstuurd, en waarover ik nooit meer iets heb gehoord.

Blijf mij de eer van uw vriendschap gunnen. Ik zal proberen die van mijn zijde te verdienen door te zijn,

mijnheer,

---

⁴ Marin Mersenne, *Cogitata physico-mathematica* (Parijs 1644). De in de onderhavige brief door Huygens aangeleverde gegevens over kanonschoten werden door Mersenne nog in het voorwoord verwerkt. Zie Waard 13, p. 197.

⁵ Aristarchus Samius [=Gilles Personne de Roberval], *De mundi systemate, partibus et motibus ejusdem libellus* (Parijs: A. Bertier, 1644; G. Baudry, 1644).

⁶ *Momenta desultoria*. Mersenne bedankte Huygens hiervoor op 20 augustus 1644 (Gedichten 5, p. 334; Worp 4, nr. 3698, pp. 43-44; Waard 13, nr. 1293, pp. 201-203).

⁷ René Descartes, *Specimina philosophiae* (Amsterdam 1644).

uw nederige dienaar
Constantijn Huygens.

In het kamp voor Sas-van-Gent, een dappere en sterke plaats die zich slechts stukje bij beetje schijnt te willen overgeven, zonder enig gebrek aan kruit, noch voor het horizontale schot, noch voor dat onder 45°, 16 augustus 1644.

Op deze plek ⁸ Lzou ik willen dat ik niet had leren lezen en schrijven,[↓] om me te onttrekken aan de plicht u het droevige bericht van het ⁹heengaan van de arme heer [Joan Albert] Ban te brengen. Een catarre en een flauwte, die hem in de nacht hebben overvallen, hebben hem plotseling weggerukt, nadat hij de verwanten die hem waren komen opzoeken had weggestuurd, omdat hij dacht over zijn ziekte heen te zijn. L Dit betekent rouw voor de gratiën en de muzen.[↓] En de wetenschap verliest er veel mee, vooral die welke hij het meest beoefende. Want, zoals ik altijd heb gezegd, er zaten toch behartenswaardige zaken in zijn uitgangspunten, al kon het onder zijn handen met de praktijk niet vloten. Want de prosodie goed kennen is één ding, maar een goed dichter zijn is iets anders. Hoe het ook zij: een oprechte vriend verloren, maar God heeft het zo bestierd.

Bijlage 1

Op het overlijden van Joan Albert Ban, muzikaal rechtsgeleerde

Ban, die eerst bestierde met zijn meesterwet de menselijke muziek,
Is nu naar de sterren gereisd om de hemelse tonen te verbeteren.
Voortaan kunnen jullie, sterrekundigen, op de hemel bouwen.
Jullie sterren zullen immers niet zondigen tegen de regels.

Assenede voor Sas-van-Gent, 16 augustus [1644].

Bijlage 2

Grafschrift [voor Joan Albert Ban]

Ban zwijgt hier. O bedroefde muzen, heft een treurzang aan,
En laat evenmin één van de drie Gratiën zwijgen.
Maar wat? Zij zwijgen, en evenmin hanteert de klaagvrouw voor de grote uitvaarten bij deze grote uitvaart het plectrum.
Zij stokt; dit is de reden: na de dood van de musicus Ban
Weet zij niet meer volgens welke wet en wijze haar rouwzang te zingen.

Assenede voor Sas-van-Gent, 17 augustus [1644].

---

⁸ Seneca, *De clementiâ*, II, 1, 2: Tegen je zin riep je tegen hem die tegen zijn zin jou de brief overhandigde, uit: *'Ik zou willen dat ik niet had leren lezen en schrijven!'*

⁹ Ban was op 27 juli 1644 overleden. Op 16 augustus 1644 dichtte Huygens 'In obitum Joannis Alberti Bannii Jurisconsulti musici' (Gedichten 3, p. 319), op 17 augustus een 'Epitaphium' (Gedichten 3, p. 319). Het samenvallen van deze data met de onderhavige brief wekt de suggestie dat Huygens de gedichten meestuurde; de verwijzing naar de muzen en gratiën in het grafschrift lijkt dat te bevestigen.

JACOB VAN EYCK (UTRECHT)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (IN HET LEGER, VOOR SAS-VAN-GENT)
10[20] AUGUSTUS 1644
3699

Samenvatting: Van Eyck zendt Huygens een exemplaar van zijn *Euterpe*, aan Huygens opgedragen. Hij stuurt tevens *Der Goden Fluit-hemel*. Hij vraagt Huygens de noten van *Euterpe* na te kijken.

Bijlagen: *Euterpe* (Van Eyck 1644); *Der Goden Fluit-hemel* (1644).

Door Huygens ontvangen te Assenede op 22 augustus 1644. Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (enkelvel, 21x32cm, a | b; apograaf).

Vroegere uitgaven: Unger 1883, nr. 1, p. 102: volledig.

— Worp 4, nr. 3699, p. 44: volledig.

— Baak 1988, p. 62: volledig in Engelse vertaling.

— Wind 2006, p. 111: volledig.

Transcriptie

Edelen Voorsinnigen Heer

Mijnheer Constantinus Huijgens, Ridder, Heere tot Suijlichem, Secretaris van Zijne Hoocheyt den Prince van Oraingie,

in leger voor 't Zas-van-Gent.

Port met een paxken.

---

¹A ²di 10 Augusti 1644, in Utrecht, *Stilo Antiquo*.

Edele Erentfesten Voorsinnigen Heer,
Mijn Edele Heer ende Neeff,

Naer behoorlijcke salutatie sullen dese alleenlyck dienen omme te geleijden dit medegaende boexken, geïntituleert *Euterpe oft Speel-goddin*, door mij ghemaect ende U.Ed. toegeëijgent, voor sooveel het voorste aengaet; doch is bijgevoeght *Den Fluijthemell*, uit diversche autheuren ghecomen. Verhoope U.E. 't selve mij niet qualijck sult afnemen, als niemant bequamer tot het oordeell van 't selve vindende noch wetende. Welcke voors. werck versoecke te sullen gelieven naer te sien bij gelegentheijt, of 't saeck waer datter eenig abuijsen ofte fauten mochten gecommiteert wesen soo in 't overschrijven als in 't drucken. Ende sall van deselve naergesien hebbende antwoord verwachten, waeraen mijn sonderlinge vrintschap sal geschieden. U.Ed. sult oock gelieven te laten weten ofte ick er noch eenige meer aen U.Ed. sal senden in 't leger. Des niet sal ick se behouden ter tijt U.Ed. met lieff sult thuijs gecomen sijn, dat Godt gunne, in wiens genade ick U.Ed. ben bevelende. Ende van herten seer gegroet, door ofte uit den naem van

U.Ed. dienstwillighe neeff
Jacob van Eijck.

---

1. Ontvangstnotitie van Huygens: 'R Assenede 22 Augusti 1644.'

2. <dij> uit dy = di.

Vertaling

Aan de edele heer Constantijn Huygens, ridder, heer van Zuilichem, secretaris van Zijne Hoogheid de prins van Oranje,

in het leger voor Sas-van-Gent.

Brief met een pakje.

10/20 augustus 1644, Utrecht.

Edele heer en neef,

Na mijn vereiste groet dient deze brief alleen maar om bijgaand boekje, getiteld ³*Euterpe, oft Speel-goddinne*, te vergezellen, door mij gecomponeerd en aan u opgedragen, wat het eerste deel betreft; er is immers bijgevoegd ⁴*[Der gooden] fluit-hemel*, met werk van verschillende auteurs. Ik hoop dat u mij dit niet kwalijk zult nemen, aangezien ik niemand ken noch weet, die bekwamer is in het beoordelen ervan [dan u]. [Daarom] verzoek ik u of u het genoemde werk bij gelegenheid wilt nakijken, of er vergissingen of fouten gemaakt zijn bij het overschrijven of het drukken. Als u het hebt nagekeken hoop ik antwoord te kunnen verwachten, wat tot mijn buitengewone genoegen zal zijn. U moet mij ook laten weten of ik u nog enkele exemplaren zal sturen in het leger. Zo niet, dan zal ik ze vasthouden tot de tijd dat u heelhuids zult zijn thuisgekomen, wat God vergunne, in wiens genade ik u aanbeveel, en weest hartelijk gegroet, door of uit naam van

uw dienstwillige neef
Jacob van Eyck.

---

3. Jacob van Eyck, *Euterpe, oft Speel-goddinne* (Amsterdam: Paulus Matthysz, 1644).

4. *Der gooden fluit-hemel* (Amsterdam: Paulus Matthysz, 1644), een verzameldruk.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (VOOR SAS-VAN-GENT)

AAN [AMALIA VAN SOLMS (DEN HAAG)]

18 AUGUSTUS 1644

3696

Vervolg op Huygens' brief van 15 augustus 1644 (Worp 4, nr. 3691, pp. 40-41).

Samenvatting: Huygens bericht over het beleg van Sas-van-Gent. Hij meldt onder meer dat hij heeft vernomen dat in Antwerpen 'Oranje boven' is geroepen en dat te Brussel een trompetter het Wilhelmus heeft gespeeld, waarna er ook 'Oranje boven' is geroepen.

Huygens schreef opnieuw op 22 augustus 1644 (Worp 4, nr. 3701, pp. 44-46).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Huisarch., Inv. A14, Afd./Section XIII, nr. 18C, nr. 1, dl. 2, nr. 87: brief (dubbelvel, 19,5x31cm, abc | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3696, pp. 42-43: volledig.

Namen: Johan Wolfert van Brederode; Estevan Montero d'Espinosas; Frederik Hendrik; Francisco de Melo; Juan d'Ossorio; Johan Albrecht II graaf van Solms.

Plaatsen: Antwerpen; Brussel; Saint-Éloy (fort); Saint-Étienne (fort); Vlaanderen.

Titel: Wilhelmus van Nassauwe.

Glossarium: chanson (lied); trompette (trompetter).

Transcriptie

Au Camp, devant le Sass-de-Gant, le 18e d'Aoust 1644.

Du costé de nos approches il n'est rien arrivé de considérable depuis ma dernière. La cause est que nous nous préparons tout de bon au passage du fossé de la contrescarpe, afin de le pouvoir entreprendre en sorte qu'il réussisse. À cela l'on ne prépare pas moins que quatre nouvelles bateries et de fort bons logemens de mousquetterie, au moyen de quoy les assiégés seront tenus si courts et si bas, qu'aveq l'ayde de Dieu nous viendrons bien à bout de ce dessein-là, qui se pourra mettre en œuvre dans deux ou trois jours. Tout ce qui sort de la place, et il est assez ordinaire qu'il en sorte de jour à autre quelque soldat, confirme la grande misère qu'il y a, à faulte de médicamens et de grand'espace, qui faict que beaucoup de monde s'y blesse d'heure en heure. |b| Aussi *Don* Francisco de Mello vient de faire demander permission pour un *Don* Juan d'Ossorio, Capitaine Espagnol dans le Sass, qu'il désireroit faire penser de sa blessure dans l'armée et, quoyque Son Altesse eust déclarée qu'il auroit faict la dernière de ces faveurs à d'Espinosas, recommandé à Monsieur le Comte de Solms, il me semble que sa grande bonté le disposera un jour à octroyer encor ceste prière, si grande instance continue de s'en faire. Toutes ces choses, estant hors de coustume, font bien veoir que les blessez y sont mal accommodez.

Hier ils quitterent, sans grande nécessité, à Monsieur de Brederode un traverse en ses approches, qu'on croyoit devoir couster beaucoup plus de façon. Item le fort Saint-Éloy, qui suit après Saint-Estienne, se contentants d'avoir couppé la digue par une ouverture, qui véritablement donne beaucoup d'eau dans le país, mais contre laquelle on s'est advisé d'autres expédiens, |c| ceste haulte marée du *sprinckvloet* de la pleine lune ayant esté redoublée par la grosse tempeste d'hier, et debvant cesser bientost.

Il avoit esté rapporté à Son Altesse (et avoit-on de la peine à le croire) que dans Anvers il avoit esté crié: 'Vive Orange.' Mais du depuis j'ay parlé à un homme de condition, qui, ayant luy-mesme faict bonne chère dans Bruxelles la nuict du 13 au 14e, tesmoigne qu'un trompette lors y sonna la chanson de *Wilhelmus van Nassauwe* en pleine rue, après quoy ceste mesme nuict il fut jetté mil et mil cailloux par la ville, aveq un semblable cri de 'Vive Orange.' Il n'est pas croyable comme le discours publiq et particulier des peuples en ceste province de Flandre se rapporte à ces remuemens-là, qu'il me semble qu'on pourroit fomenter utilement.

Le mauvais temps qu'il faict n'empesche pas Son Altesse de se trouver et aux approches et partout ailleurs. Je laisse à Vostre Altesse à juger de la disposition que Dieu luy donne.

Vertaling

In het kamp voor Sas-van-Gent, 18 augustus 1644.

Wat betreft onze loopgraven is er niets bijzonders gebeurd sinds mijn laatste ¹brief. De reden is dat wij ons nauwgezet voorbereiden op het oversteken van de gracht van het buitentalud, teneinde dit zodanig te kunnen doen dat dit slaagt. Hiervoor bereidt men niet minder dan vier nieuwe batterijen voor, en sterke onderkomens met musketiers, door middel waarvan de belegerden zich zo klein en gedekt moeten houden, dat wij met Gods hulp dit plan in het geheel kunnen uitvoeren, hetgeen over twee à drie dagen in werking kan treden. Alles wat die plek [Sas-van-Gent] verlaat, - en het is heel normaal dat er iedere dag wel weer een soldaat vandaan komt -, bevestigt de grote ellende die er is, bij gebrek aan medicijnen en aan voldoende ruimte, hetgeen maakt dat er van uur tot uur veel mensen gewond raken. *Don* Francisco de Melo heeft dan ook onlangs toestemming gevraagd voor een zekere *Don* Juan d'Ossorio, een Spaans kapitein in Sas[-van-Gent], omdat deze wenste dat zijn verwondingen in het leger te laten verbinden, en hoewel Zijne Hoogheid [Frederik Hendrik] had verklaard dat hij een dergelijke gunst voor de laatste maal had verleend aan [Estevan Montero] d'Espinosas, welke werd aanbevolen aan de [heer Johan Albrecht II] graaf van Solms, lijkt het mij dat zijn grote goedheid hem op een dag ertoe zal brengen ook dit verzoek in te willigen, als nadrukkelijk verzoeken hierover blijven worden gedaan. Al deze zaken, die ongebruikelijk zijn, laten duidelijk zien dat de gewonden er slecht worden verzorgd.

Gisteren gaven zij, zonder veel noodzaak, aan de heer [Johan Wolfert] van Brederode in diens loopgraven een doortocht prijs, waarvan men dacht dat deze veel meer moeite zou moeten kosten. Hetzelfde inzake Fort Sint-Elooi, dat volgt op [Fort] Sint-Steven, waarbij zij zich tevreden stelden met het doorsteken van de dijk, waardoor werkelijk veel water over het land loopt, maar waartegen men andere middelen in gedachten heeft, nu het hoge tij van de ¹springvloed van de volle maan al was verdubbeld door de flinke storm van gisteren, welke spoedig moet gaan liggen.

Men heeft aan Zijne Hoogheid gerapporteerd (maar men had moeite het te geloven) dat in Antwerpen is geroepen: 'Oranje boven.' Maar sindsdien heb ik een belangrijk iemand gesproken die vertelde dat, toen hij gedurende de nacht van de 13de op de 14de te Brussel goede sier maakte, een trompetter aldaar het lied *Wilhelmus van Nassouwe* liet horen, midden op straat, waarna nog diezelfde nacht duizenden kiezelstenen door de stad werden gegooid, met dezelfde kreet: 'Oranje boven.' Het is niet duidelijk hoe de publieke opinie (en in het bijzonder die in deze Vlaamse provincie) in verband staat met deze opschudding, die men, naar het mij voorkomt, tot ons voordeel kan laten gisten.

Niettegenstaande het slechte weer is Zijne Hoogheid zowel bij de loopgraven als overal elders te vinden. U kunt nu wel oordelen welk een goede gezondheid God hem geeft.

---

1. Huygens aan Amalia van Solms, 15 augustus 1644 (Worp 4, nr. 3691, pp. 40-41).

[CONSTANTIJN HUYGENS] (ASSENEDE)
AAN UTRICIA OGLE [DEN HAAG]
25 AUGUSTUS 1644
3710

Waarschijnlijk het antwoord op een verloren gegane brief van Utricia Ogle (augustus 1644).

Samenvatting: Huygens schrijft met de nodige verwarring naar aanleiding van een gedicht dat hij voor Utricia Ogle heeft gemaakt.

Over een antwoord van Utricia Ogle is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 195: afschrift (autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3710, p. 49: volledig.

Titel: 'Dans le beau livre d'airs de Mademoiselle Ogle' (Huygens 1644; gedicht).

Glossarium: musicien (musicus).

Transcriptie

Copie.

À Mademoiselle Ogle.

Assenede, 25 Août 1644.

Mademoiselle etc.,

Je veux bien mal aux malheureuses expressions de ma plume, qui vous ont fait comprendre que je mesprisasse une rareté passée par vos belles mains, qui pour cela seul le devoit estre. Je ne sçay comment je m'en seray expliqué. Mon intention a esté de dire que la viande ne vault pas le potage, que la forme surpasse la matière, et, enfin, que l'excellente main du peintre fait honte aux inventions triviales du musicien, c'est à dire, qu'il y a *much adoë about nothing*. Ce qu'ayant une fois veu appliquer par une dame à une matière dont elle estoit plus ignorante que moy de la peinture, je prie que, si je me suis mespris icy, nous soyons quittes pour ceste fois, et ne nous reprochions plus rien.

Si vous me permettez d'y adjouster encore un mot, je diray que j'estime si peu le jugement du maistre que je revère la gentillesse de sa très-excellente plume. Ne m'entendez-vous pas encore? Je veux dire ce que j'ay dit en ces six vers, lesquels, malgré que vous et le peintre n'en puissiez sçavoir, j'ay escrits au front de ce beau livre, espérant que pour l'amour de ceste verité au moins vous perdrez l'envie de le perdre, c'est à dire, de me laisser, qui n'entens point qu'il intervienne de présens, au moyen desquels il soit dit que je devienne, plus que je suis,

Mademoiselle,

etc.

Vertaling

Aan mejuffrouw Ogle.

Assenede, 25 augustus 1644.

Mejuffrouw,

Ik verwens de ongelukkige ¹uitdrukkingen van mijn pen die u hebben doen geloven dat ik minachting zou hebben voor een bijzonder voorwerp dat door uw handen is gegaan en dat alleen al om die reden bijzonder is. Ik weet niet hoe ik het zal uitleggen. Mijn bedoeling is geweest om te zeggen dat het sop de kool niet waard is, dat de vorm de inhoud te boven gaat, en, tenslotte, dat de voortreffelijke hand van de ²schilder de onbeduidende bedenksels van de ³musicus te schande maakt, dat wil zeggen dat er sprake is van ⁴veel gespin en weinig wol.¹ Aangezien ik dit een keer heb zien toepassen door een ⁴dame op een ⁵terrein waarop zij minder thuis was dan ik in de schilderkunst, verzoek ik u dat wij, als ik mij hier heb vergist, voor deze keer weer quitte mogen staan en elkaar niets hoeven te verwijten.

Als u mij toestaat hier nog een woordje aan toe te voegen, zeg ik dat ik even weinig achting heb voor het oordeel van de ⁶meester als ik verering heb voor de voorkomendheid van zijn voortreffelijke pen. Begrijpt u mij nu nog niet? Ik wil zeggen wat ik al in die zes ⁷regels gezegd heb, die ik, hoewel u en de ⁸schilder dat niet konden weten, vooraan in dat mooie boek heb geschreven, in de hoop dat u tenminste, uit liefde voor deze waarheid, de lust zult verliezen het boek te verliezen, dat wil zeggen mij te verlaten, die in het geheel niet kan begrijpen wat er aan de hand is met geschenken, door middel waarvan gezegd zou moeten worden dat ik, meer dan ik al ben, zal worden,

mejuffrouw,

enz.

---

¹ Huygens, 'Dans le beau livre d'airs de Mademoiselle Ogle,' 1 augustus 1644 (Gedichten 3, p. 318).

² Huygens zelf?

³ Huygens?

⁴ Utricia Ogle?

⁵ De dichtkunst?

⁶ Huygens?

⁷ Huygens, 'Dans le beau livre d'airs de Mademoiselle Ogle,' 1 augustus 1644 (Gedichten 3, p. 318).

⁸ Huygens?

[CONSTANTIJN HUYGENS] (VOOR SAS-VAN-GENT)
AAN JEAN-LOUIS CALANDRINI [GENÈVE]
30 AUGUSTUS 1644
3723

Naar aanleiding van een brief van Mersenne aan Huygens (begin augustus 1644; verloren).

Samenvatting: Huygens beveelt Mersenne, die Genève zal passeren op weg naar Rome, aan in de gunst van Calandrini, ondanks hun verschillend geloof.

Door Huygens aan Mersenne gestuurd, zodat deze de brief aan Calandrini kon tonen, vermoedelijk samen met een begeleidende brief aan Mersenne (verloren) en andere brieven voor Parijs, waaronder een aanbevelingsbrief voor Mersenne aan Jacob van Santen (gouverneur van Orange; Worp 4, no. 3724, p. 55) en die aan Beringhen van 30 augustus 1644 (3726). Door Mersenne op 8 juli 1645 aan Calandrini overhandigd. Door Calandrini op 15 juli 1645 beantwoord (4025).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 185: afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3723, p. 55: volledig.

Naam: Marin Mersenne.

Plaatsen: Parijs; Rome.

Titels: *Harmonicorum libri XII* (Parijs 1636); *Harmonie universelle* (Mersenne 1636).

Glossarium: philosophe musicien (denker over muziek).

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur Jan-L. Calandrini.

Devant le Sass, le 30m d'Aoust 1644.

Monsieur,

Ne vous étonnez pas, si je vous recommande un moine dans Genève. En voyci un qu'on y cognoist assurement, et qu'on y doit moins hair que tout autre, pour sa candeur et ce grand sçavoir, qui le rend amy de tous ceux qui ayment les belles lettres. C'est donq le Père Mersenne, Minime à Paris, aveq qui, sans l'avoir jamais veu, j'entretiens depuis beaucoup d'années une intelligence lettrée très-aggréable. Il va faire un tour à Rome, contre mon advis, notez, *om den mutsaert*, et je l'en ay souvent dissuadé.

Après tout, Monsieur, c'est un personnage à tout, mais surtout, profond philosophe musicien, tesmoing de grands volumes qu'il en a écrit. Je luy donne ceste adresse à son instance, et vous prie de le veoir de bon oeil, et pour son mérite, et pour l'amour de celuy qui ne mérite rien qu'en tant qu'il est,

Monsieur,

etc.

---

1. Naam adressaat en plaats/datumaanduiding autografisch.

Vertaling

Aan de heer Jean-Louis Calandrini.

Voor Sas[-van-Gent], 30 augustus 1644.

Mijnheer,

Verbaast u zich niet dat ik u in Genève een monnik aanbeveel. Het is er een die men er zeker zal kennen, en die men minder dan alle anderen mag verafschuwen, om zijn oprechtheid en zijn grote kennis, die hem tot vriend van alle geleerden maakt. Het gaat namelijk om pater [Marin] Mersenne, miniem te Parijs, met wie ik, zonder hem ooit te hebben gezien, al vele jaren een aangename geleerde verstandhouding onderhoud. Hij gaat, tegen mijn advies, een reis naar Rome maken, let wel, ¹om de ²mutsaard.¹ Ik heb meermalen geprobeerd hem ervan af te houden.

Uiteindelijk is hij, mijnheer, een alleskunner, maar bovenal een diepzinnig denker over muziek, waarvan de grote ³werken die hij daarover geschreven heeft getuigen. Ik geef hem dit schrijven op zijn verzoek, en verzoek u, mijnheer, hem welwillend tegemoet te treden, zowel om zijn verdiensten, als om de genegenheid voor hem die niets verdient dan in zoverre hij is,

mijnheer,

enz.

---

2. Takkenbos, dan wel brandstapel.

3. Marin Mersenne, *Harmonicorum libri XII* (Parijs 1636); *Harmonie universelle* (Parijs 1636-1637).

[CONSTANTIJN HUYGENS] (VOOR SAS-VAN-GENT)
AAN HENRI DE BERINGHEN [PARIJS]
30 AUGUSTUS 1644
3726

Antwoord op een verloren gegane brief van Beringhen van midden augustus 1644.

Samenvatting: Allereerst beschrijft Huygens het beleg van Sas-van-Gent. Dan vraagt hij Beringhen om na Leonora Baroni ook de complimenten over te brengen aan de markies van Mortemar, aan wie hij tevens enkele Italiaanse airs, die hij met Utricia Ogle uitvoert, zal zenden.

Bijlagen: *Già ti chiesi* (Huygens 1644; air); JE NE TE DEMANDOY (Huygens 1644; gedicht).

Over een antwoord door Beringhen in niets bekend, maar waarschijnlijk is Rochechouarts brief aan Huygens van oktober 1644 (verloren), waarop Huygens op 7 november 1644 antwoordde (Worp 4, nr. 3830, p. 96), een reactie op de onderhavige brief. Beringhen schreef vermoedelijk pas in juni 1645 weer aan Huygens (zie Huygens' brief aan Amalia van Solms, 9 juli 1645 [Worp 4, nr. 4013, p. 171]). Op 5 september 1644 arriveerde nog een brief van Beringhen (zie Huygens aan Amalia van Solms op 6 september 1644 [Worp 4, nr. 3740, p. 63]), maar deze kan moeilijk een antwoord zijn op onderhavige brief.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, pp. 189-191: afschrift (Constantijn Huygens jr.?).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 14, p. 11: onvolledig (<J'ayme d'une ... ma Tiorbe.>).
— Worp 4, nr. 3726, pp. 56-57: volledig.

Namen: Leonora Baroni; Jean de Carbonnières (heer van La Chapelle Biron); Louise de Coligny; Jean-Casimir Docok (baron van Couvrelles); Godefroy-Louis d'Estrades; Frederik Hendrik; Hendrik IV; Utricia Ogle; Louis Potier (markies van Gesvres); Andres de Prada; Gabriël de Rochechouart (markies van Mortemar).

Plaatsen: Frankrijk; 's-Hertogenbosch; Venetië.

Glossarium: air (lied); B-mol (met mol); B-quaré (zonder mol); tiorbe (theorbe).

Transcriptie

¹Monsieur de Beringhen.

Devant le Sass, le 30 Aout 1644.

Monsieur,

Vostre agenda a esté présenté sans compliment, en ayant moins besoin qu'aucun autre que j'aye encor veu venir de France. Ensuite il a esté receu aveq l'applaudissement qu'il mérite. Et c'est maintenant que le tour du compliment est venu, car j'en ay ordre. Mais je vous prie de me faire la charité, dont usa le Roy Henry 4e à l'endroit de mon maistre en son enfance, l'interrompant sur l'exorde d'une harangue étudiée six semaines à Paris, en luy demandant comment se portoit sa mère. Je vous en voy sur le point, et me semble que desjà vous estes content, que la harangue demeure deça l'eau, pourveu que je vous die comment s'avance nostre siège. 'Fort bien, Sire,' repartit nostre Prince, et ne fust, dit il, jamais si ayse. Grace à Dieu, je puis soudre de mesme toute la question par un 'fort bien' et, comme il y a deux jours que nous travaillons aux galleries, qui vont descendre du chemin couvert dans le fossé, les bons gageurs commencent à prendre leurs mesures là-dessus, car d'imaginer qu'après ces bastions occupez, les assiégez ramassent encor leur vertu dans la citadelle, qui est le vray Sass, c'est à mon advis en avoir meilleure opinion qu'ils n'en ont mérité jusque ores, ce lieu estant si estroict | 190 | que, quand deux mil hommes et ce qui en depend y sera entré, il y restera fort peu d'espace pour nos grenades, qui pourtant ont la mine d'y aller disputer le rang à Don Andres de Prada et à sa suite.

---

¹ Naam van geadresseerde en plaats/datumaanduiding autografisch.

Cependant, comme nous luy distribuons de feu assez liberalement, il nous recompense largement en eau, nous en envoyant par une infinité d'ouvertures de digues. À quoy se joignant les grosses pluyes qu'il a faict ces trois jours et faict encore, il y a tel endroit du Zass, que vous prendriez pour Venize ou pour Bois-le-Duq en plein hiver. La mer est proche; et les grandes marées de la nouvelle et pleine lune y jouent leur jeu effroyablement. Nous voilà donq reduicts dans les approches à de merveilleux expédiens de fascines, de banquettes, de planches, de ponts et pontins, et je ne sçay quoy point, si est-ce que nous ferons trotter ceux qui prétendent nous faire nager, s'il plaist à Dieu. Et ces grandes difficultez rendront le siège un peu plus long, mais beaucoup plus glorieux.

Après la *Signorita* Leonora, à qui je vous ay assez importuné de présenter mes respects, je vous supplie d'en offrir de bien plus humbles de ma part à Monsieur le Marquis de Mortemar, qu'il y a fort longtemps que j'ay l'honneur | 191 | de cognoistre et estimer. Bien souvent faisoit-il une partie de mes entretiens aveq le pauvre Marquis de Gesvre. J'ayme d'une passion naturelle le[s] ames musicales, et, n'en desplaise à ceux qui veulent sembler ne distinguer point le B-mol du B-quaré, je les tiens avatagées dans l'héritage de la nature d'une portion très-excellente. Mais s'il plaist à ce seigneur, je veux sonder ses inclinations par quelqu'air Italien que je vous enverray du nombre de mes favoris, au moins, quand Mademoiselle Ogle prend la peine de les chanter aveq moy et soubs ma tiorbe. Permettez-moy de finir icy sur ceste bonne bouche, et de vous dire dans un compliment aussi estendu que le peut permettre ce papier, que je suis, plus qu'homme du monde,

Monsieur,

etc.

À nous rendre maistres de quelques traverses dans ceste contrescarpe, nous avons perdu bien d'honestes gens. Monsieur d'Estrade y en a eu sa part, dans la perte de son cher beau-frère, qu'il regrette tendrement. Le ²jeusne Couvrelle y a eu 3 grands coups en un mesme bras, après 3 autres dont il n'estoit pas encor bien guéri. Il est brave garçon.

Vertaling

Aan de heer Beringhen.

Voor Sas[-van-Gent], 30 augustus 1644.

Mijnheer,

Uw voorstel is hier zonder compliment ingebracht, omdat het daaraan minder behoefte had dan enig ander [voorstel] afkomstig uit Frankrijk. Vervolgens is het ontvangen met het welverdiend applaus. Maar nu is de tijd voor het compliment gekomen, want daartoe heb ik opdracht. Ik verzoek u mij de goedheid te tonen, die koning Hendrik IV jegens mijn ³meester betuigde, toen laatstgenoemde nog jong was, toen hij hem onderbrak bij de aanhef van een rede waarop hij in Parijs zes weken had gestudeerd, met de vraag 'hoe het met zijn ⁴moeder ging.' Ik zie dat u eveneens op dat punt staat, en het lijkt mij dat u eigenlijk al tevreden bent, dat de redevoering aan deze zijde van het water blijft, op voorwaarde dat ik u meedeel hoe de voortgang is bij ons beleg. 'Heel goed, Sire,' antwoordde onze prins, en hij was, zoals hij zei, nog nooit zo op z'n gemak geweest. Goddank kan ik eveneens de gehele vraag met een 'heel goed' beantwoorden, en, terwijl wij twee dagen terug werkten aan de galerijen die van de overdekte weg voeren naar de slotgracht, begonnen de goede huurlingen daarboven hun maatregelen te nemen, want zich voor te stellen dat de

---

² <jeusme>.

³ Frederik Hendrik.

⁴ Louise de Coligny.

belegerden, na de inname van de forten, hun kracht nu nog samenbrengen in de burcht, die het werkelijke Sas[-van-Gent] vormt, dat is, naar mijn idee, daarvan een hogere dunk hebben dan zij tot nu toe hebben verdiend, daar deze plaats zo nauw is, dat wanneer tweeduizend man met wat daarbij hoort er binnengaat, er weinig plaats zal overblijven voor onze granaten, die immers van zins lijken er de plaats van de heer Andres de Padra en zijn gevolg te gaan betwisten.

Terwijl wij hen ondertussen rijkelijk voorzien van [kanon-]vuur, belonen zij ons rijkelijk met water, dat ze ons zenden door een oneindig aantal openingen in de dijken. Aangezien hevige regenbuien zich daarbij hebben gevoegd, die zijn gevallen in de afgelopen drie dagen en nu nog vallen, is de omgeving van Sas[-van-Gent] nu zodanig, dat u die zou houden voor die van Venetië, of voor 's-Hertogenbosch midden in de winter. De zee is nabij, en de grote tijwisselingen met nieuwe en volle maan laten er hun verschrikkelijk spel zien. Daardoor nu zijn wij voor de loopgraven dus aangewezen op ingenieuze redmiddelen als takkenbossen, aarden wallen, planken, grote en kleine bruggen en ik weet niet wat al, wanneer wij maar degenen laten draven die van plan zijn ons te laten zwemmen, als God het wil. En dus zullen deze grote moeilijkheden het beleg een beetje langer maken, maar veel roemvoller.

Na u al genoeg te hebben lastig gevallen met het ⁵verzoek om mijn complimenten over te brengen aan ¹mevrouw¹ Leonora [Baroni], vraag ik u nu om mijn veel nederiger achting over te brengen aan mijnheer de ⁶markies van Mortemar, die ik al lang geleden heb mogen leren kennen en hoogachten. Vaak sprak ik over hem met die arme ⁷markies van Gesvre. Met een natuurlijke hartstocht houd ik van muzikale geesten, en, met alle respect voor hen die het onderscheid niet schijnen te weten tussen een Bes en een B, beschouw ik hen als door de natuur begenadigd met een buitengewone hoeveelheid talent. Maar als het deze ⁸heer behaagt, wil ik zijn voorliefde peilen met behulp van een of ander Italiaans ⁹lied, dat ik u zal zenden, gekozen uit mijn voorkeuren, tenminste wanneer mejuffrouw [Utricia] Ogle de moeite wil nemen ze met mij te zingen, begeleid door mijn theorbe. Laat mij hier met deze schone mond eindigen, en met u in een compliment, zo uitvoerig als het papier mij in staat stelt, te zeggen dat ik ben, meer dan wie dan ook ter wereld,

mijnheer,

enz.

Bij het veroveren van enkele doorsteken in het buitentalud hebben wij nogal wat goede lieden verloren. De heer [Godefroi] d'Estrades heeft ook zijn deel gehad, vanwege het verlies van zijn geliefde ¹⁰zwager, die hij diep betreurt. De jonge ¹¹Couvrelles heeft drie schoten gehad in een en dezelfde arm, na drie andere [daarin], waarvan hij nog niet goed was hersteld. Hij is een dappere jongeman.

---

⁵ Huygens' brief aan Beringhen van 28 juni 1644 (3563) lijkt niet de brief te zijn waarnaar hier wordt verwezen: er wordt niet echt gevraagd om complimenten aan Leonora Baroni over te brengen. Als er een andere brief geweest is, zou die van 8 augustus 1644 kunnen zijn, omdat Huygens toen ook aan resp. Jean-Casimir Docok, baron de Couvrelles (Worp 4, nr. 3667, p. 28) en aan Jean-Louis Guez de Balzac (Worp 4, nr. 3668, p. 28) te Parijs schreef.

⁶ Gabriël de Rochechouart.

⁷ Louis Potier (markies van Gesvres) was op 6 augustus 1643 bij de Franse aanval op Diedenhove gesneuveld.

⁸ De markies van Mortemar.

⁹ *Già ti chiesi un sospir* (later *Pathodia* 28), vermoedelijk gestuurd met de Franse vertaling van de tekst JE NE TE DEMANDROY QU'UN SOUSPIR SEULEMENT (Gedichten 3, p. 320).

¹⁰ Jean de Carbonnières.

¹¹ De zoon van Jean-Casimir Docok (baron van Couvrelles).

[CONSTANTIJN HUYGENS] (ASSENEDE)
AAN [AMALIA VAN SOLMS (DEN HAAG)]
2 OKTOBER 1644
3785

Vervolg op Huygens' brief van 29 september 1644 (Worp 4, nr. 3784, p. 80).

Samenvatting: Huygens schrijft aan Amalia van Solms vanuit het legerkamp voor Sas-van-Gent. Hij bericht onder meer over een verkenningstocht naar het [vijandelijke Fort] Moerspeije, waar de vijand het trompetsignaal ten aanval gaf, wat tot enige schermutselingen leidde.

Huygens schreef opnieuw op 4 oktober 1644 (Worp 4, nr. 3789, p. 81).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Huisarch., Inv. A14, Afd. XIII, nr. 18C, nr. 1, dl. 2, nr. 104: brief (dubbelvel, 19,5x31cm, abc | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3785, p. 80: onvolledig (<Cela me donne ... d'officiers et soldats.>), rest samengevat.

Namen: Johan de Knuijt; Johannes Polyander van Kerckhoven jr. (heer van Heenvliet); Frederik Hendrik; Jacques de Haynin [Hennin] (heer van Frémicourt); Francisco de Melo; Ottavio Piccolomini; Willem van Winteroy.

Plaatsen: Lessenbos (Bois-de-Lessines) [Henegouwen]; Moerspeije (Fort); Wachtebeke; Winkel.

Glossarium: sonner (laten klinken); trompette (trompette).

Transcriptie

Au Camp à Assenede, le 2e d'Octobre 1644.

C'est encor icy une de ces lettres sans substance. Car après le voyage de Monsieur de Knuijt d'hier, et de Monsieur d'Heenvliet d'aujourd'hui, que me pourroit-il rester à dire? Il fault que j'espère que l'un ny l'autre n'aura faict rapport à Vostre Altesse du voyage que fit Son Altesse avant-hier vers le quartier du Sieur de Hennin à Moerspeije. Cela me donne la hardiesse de luy dire quelque-chose que La Gazette de Brabant en voudra débiter, que ce ne fut qu'une promenade, comme celle de Waechbeke et Winckele, passé quelque temps, quasi aveq pareil nombre de cavallerie et d'infanterie. Du costé des digues Son Altesse approcha d'assez près dudit quartier, jusques à en pouvoir juger distinctement. Et au retour quelques volontaires coururent jusques à l'escarmouche aveq 15 ou 20 chevaulx de l'enemy, qui sortirent. Nous y perdîmes deux chevaulx et les enemis un homme. Dans | b | une demie-heure d'après Son Altesse se trouva d'un autre costé vers ledit quartier, où aussi quelques compagnies des nostres s'estant avancées. L'enemy fit sonner force trompettes à la charge, mais le canal [étoit] entre deux. Et y eut au départ de Son Altesse quelques coups de carabine tirez, dont il y en eut un qui rencontra le Ritmeester Winteroij embas de ses armes, où le boulet entra dans son costé au travers du buffet par une si petit trou qu'il fit que je n'y pus mettre le bout du petit doigt, ledit Ritmeester demeurant tousiours à cheval, comme en effet la playe se trouve sans danger. Cependant ladite gazette marquera cecy pour une attaque de deux endroits, repoussée avec perte d'officiers et soldats.

La traicte fut longue, et avoit obligé Son Altesse de disner de bonn'heure; mais il supporte ceste | c | fatigue aussi gayement que personne qui soit.

Des soldats rendus aujourd'huy mettent encor en doubte la sortie absolue du païs de *Don* Francisco de Mello, et d'autres mandent qu'il auroit arrêté à Bois-de-Lessine. D'ailleurs on sçait qu'il s'est pourveu de nombre d'attestations de ce qu'il s'est comporté comme il devoit dans l'administration du gouvernement et que Piccolomini feroit encor difficulté de l'accepter.

Vertaling

In het kamp te Assenede, 2 oktober 1644.

Dit is weer een van die brieven zonder inhoud. Want wat zou mij overblijven te melden na het vertrek van de heer [Johan] de Knuijt van hier [naar Den Haag] van gisteren en van de [heer Johannes Polyander van Kerckhoven], heer van Heenvliet, van vandaag? Ik moet hopen dat noch de een noch de ander rapport aan u heeft uitgebracht over de tocht die Zijne Hoogheid [prins Frederik Hendrik] eergisteren heeft gemaakt naar het kwartier van de heer [Jacques de] ¹Haynin te Moerspeie. Dat geeft mij de moed u iets te vertellen wat de Brabantse Krant erover zal meedelen, namelijk dat het slechts een uitstapje was, zoals dat naar Wachtebeke en Winkel, enige tijd terug, met bijna evenveel cavalerie en infanterie. Vanaf de dijk naderde Zijne Hoogheid het genoemde kwartier dicht genoeg om het nauwkeurig te kunnen waarnemen. Op de terugweg gingen enkele vrijwilligers een schermutseling aan met 15 of 20 ruiters van de vijand die naar buiten kwamen. Wij verloren twee paarden, de vijand een man. En half uur later was Zijn Hoogheid aan een andere kant van het genoemde kwartier, waar ook enkele van onze compagnieën waren opgerukt. De vijand liet de trompetters duidelijk ten aanval blazen, maar het het kanaal [was] tussen hen [en ons]. Bij het vertrek van Zijne Hoogheid waren er enkele karabijnschoten, waarvan er één ritmeester [Willem van] Winteroy trof onder zijn wapenrusting, waar de kogel binnendrong in zijn zij dwars door zijn pens door zo'n klein gaatje dat ik nog niet eens de punt van mijn pink er doorheen kon steken. De genoemde ritmeester bleef steeds op zijn paard zitten; de wond is inderdaad onschuldig. Intussen zal de genoemde krant dit aanmerken als een aanval van twee zijden, die is teruggeslagen met verlies aan officieren en soldaten.

De tocht was ver en daarom moest Zijne Hoogheid vroeg eten; maar hij verdraagt deze vermoeienis even blijmoedig als wie dan ook.

Soldaten die zich vandaag hebben overgegeven trekken het definitieve vertrek uit dit land van *Don* Francisco de Melo nog steeds in twijfel, en andere zeggen dat hij zou zijn gearresteerd in Bois-de-Lessines [Lessenbos]. Men weet trouwens dat hij zich heeft voorzien van diverse getuigenissen dat hij zich naar behoren heeft gedragen in de regering en dat het [Ottavio] Piccolomini nog moeilijk zou vallen om hem te accepteren.

---

1. Haynin was Spaans gouverneur van Hulst.

HERMAN DE HUBERT (MIDDELBURG)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
2 NOVEMBER 1644
3827A

Samenvatting: De Hubert bericht uit Middelburg over het begeven door de Staten van Zeeland van politieke ambten, waaronder een voordracht ten gunste van hemzelf voor het Hof van Holland. Voor het bereiken van deze voordrachten mocht wel een *Te Deum* worden gezongen.

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 21x33cm, abc | d; autograaf).

Namen: Cornelis van Aerssen ; Pieter van Couwenbergh van Belois; Gerard Crommon; Dalens; Johan de Knuijt; Leonard Pool; Marinus van Vrijberghe; Jacobus Veth.

Plaatsen: Brabant; Goes; Tholen; Zierikzee.

Titel: *Te Deum laudamus*.

Glossarium: singen (zingen).

Transcriptie

Mijn Heere

Mijn Heere van Sulicom, Raatsheer ende Secretaris van Sijne Hoocheit, Ridder, etc.

‘s-Gravenhage.

Weledele Heer,

Ick kan nijet ledich staan U Edelheit in aller ijl te notificeren dat de Heeren Staten van Zeelandt, naardat Haar Ed. Mog. over de 14 dagen onderlinge hadden, nijet sonder eenige weinige *aigreurs* geconcerteert op heden desen voormiddach hebben geprocedeert tot de collatie van alle de vacerende politijcke ampten, sulck hiernaer voecht. Tot Raatsheere in de Hooghe Raade met eenparige stemmen d’Heer Cromon; in de generaliteitsampten d’Heer Pensionares Meester Iacos Veth, uijjt crachte van de delatie aen die van Middelburgh ende haar lang versocht contentement; d’Heere van der Goes volgens haare tour, uijjt crachte van’t vijfjarich reglement op Haar E. gedevolveert, hebbe verkoren N.N., hebbende de enpressie van haren man noch op morgen op de resumptie (soo ick gisse) gereserveert; die van der Tolen vermogens het reglement *ut supra* in de Generaliteits-rekenkamer verkoren haaren Burgmeester Dalens; in plaetse van wie en den Raatsheer Couwenburch van Belois zijn genomineert de Heere ende Meesters Marinus Vriberge, Leonard Pool ende mijn persoon. Siet, hier heeft U Edelheit de gantsche | b | historie van de collatie der Zeeusche ampten, *exceptis paucis*, die U Edelheits kennisse nijet en meriteren, waar van de ¹vergevinge onse provincie soo jammerijck heeft getravailleert, in vouge van onse voorsz. provincie, gelyck seker heer desen morgen ter vergaderinge seide, wel subject heeft, om in al haare kercken *Te Deum laudamus* te laten zingen.

Wat aanlangt nu mijn particulier ende rechte gelegenheit van voorsz. nominatie, welcke mij nu ende dapper raect, sal voor eerst seggen dat d’Heer de Knuijt mij in perfectie heeft voldaan, volgens sijne belofte aan d’Heere van Somelsdijck ende U Edelheit gedaan, ende widers dat de Heeren mijne medegedeputeerdens gants *foible*, jaa misschien en geene devoiren sullen aangripen. Resteert nu anders nijet dat U Edelheit met vigeur ende affectie als voor desen mij gelieve te prosequeren, om desen mijne *poursuite*, welcke nu soo werckelyck staet tot een gewenst succes uijjt te vougen.

Al | c | ‘t welcke U Edelheit met volle confidentie werdende opgeoffert, sal bliven ende professie maken te sijn

---

¹ Voor <vergevinge> staat <non>, mogelijk het begin van <nominatie> dat eigenlijk had moeten worden doorgehaald.

U Edelheids dienstverplichte etc. vrund ende volmoedigen dienaar
H. de Hubert.

Ick en weet nijet *quo terrarum loco* d'Heer van Somelsdijck sich nu bevindt dan *tumultuariè*, dat gemelte Heer in sijne marsche door Brabant dangereuselijck sieck gevallen es, ende in perikel van zijn leven verseert, 't welck de goede Godt verhoede. Ick bidde U Edelheit (excuseert dese mijne vrimoudicheit) desen tot bericht hem te laten toekomen, gemerct geen tijt hebbe, mits de bode presseert, aen Sijn Edelheids hujs in Den Hage eenige depesche te doen. Oock sal gaerne mij vereert sien met U Edelheids oirders, annopende mijne voordere comportementen in dese mijne *poursuite*. De Heeren Staten bliven noch wel acht à 10 dagen vergadert. U Edelheit believe sijne responsiven ten huse van den Heer Rekenmeester Berchem, die sieck van de sproede ligt, te beschicken. Of oock dienstigh sal sijn, dat Gedeputeerdens van mijne stadt aan Sijne Hoocheit afkomen, om mij te recommanderen? *Citissimè et stans pede in uno*, sonder overlesen. In Middelburgh, den 2en Novembris 1644. By U Edelheids ootmoedigen H. de Hubert.

Vertaling

Aan heer van Zuilichem, raad en secretaris van Zijne Hooghied, ridder, enz.

Den Haag.

Edele heer,

Ik kan niet wachten u in alle spoed ervan op de hoogte te stellen dat de heren Staten van Zeeland, na veertien dagen van beraadslagingen, niet zonder problemen vanmiddag ertoe zijn overgegaan het begeven bekend te maken van alle openstaande politieke ambten, zoals hier opgesomd. Tot raadsheer in de Hoge Raad met unanieme stemmen de heer [Gerard] Crommon; in de generaliteitsambten mijnheer de pensionaris Jacobus Veth, op grond van de voordracht van Middelburg en tot haar lang-verzochte genoegdoening; de vertegenwoordiging van Goes op haar beurt, krachtens het vijfjarige reglement op haar overgegaan, heeft N.N. verkozen, waarbij men de bereidheid van hun kandidaat nog op de lijst van morgen te tekenen besluiten heeft vermeldt, naar ik aanneem; de vertegenwoordiging van Tholen [heeft] volgens het genoemde reglement in de Generaliteits-Rekenkamer verkozen haar burgemeester [***] Dalens; in plaats van welke laatste en raadsheer [Pieter van] Couwenbergh van Belois [in het Hof van Holland] zijn voorgedragen de heren Marinus [van] Vrijberghe, Leonard Pool en mijn persoon. Ziehier aldus het volledige verhaal van de collatie van de Zeeuwse ambten, ^Lenkele uitgezonderd,^L die uw kennisname niet waard zijn, waarvan de begeving onze provincie lang heeft beziggehouden, zodat onze provincie, zoals iemand vanmorgen ter vergadering opmerkte, wel reden heeft om in al haar kerken het *Te Deum laudamus* te laten zingen.

Wat betreft mijzelf en de goede gelegenheid bij voornoemde nominatie, die mij nu direkt betreft, wil ik eerst zeggen dat de heer [Johan] de Knuijt mij volledig terwille is geweest, ingevolge zijn beloften aan [Cornelis van Aerssen], heer van Sommelsdijk, en aan u gedaan, en verder dat mijn medegedeputeerden slechts zwakke of misschien helemaal geen aanspraken zullen maken. Nu blijft alleen over dat u met kracht een toewijding als voorheen mij wilt begunstigen in mijn streven dat nu zo dicht bij het gewenste resultaat is.

Terwijl ik dit alles in het volste vertrouwen aan u overlaat, zal ik blijven nastreven te zijn

uw dienstwillige vriend en dienaar
Herman de Hubert.

Ik weet niet ^Lwaar ter wereld^L de heer van Sommelsdijk zich nu bevindt, dan ^Lbij geruchte^L dat hij tijdens zijn mars door Brabant gevaarlijk ziek zou zijn geworden en in levensgevaar zou verkeren, wat de goede

God verhoede. Ik vraag u (en wilt mijn vrijmoedigheid vergeven) dat u deze brief aan hem laat toekomen, omdat ik geen tijd heb, aangezien de bode al aandringt, om nog een bericht naar zijn huis in Den Haag te sturen. Ook zie ik mij graag vereerd met uw opdrachten betreffende mijn verder optreden in mijn streven. De heren Staten van Zeeland blijven nog wel acht à tien dagen in vergadering. Wilt u uw antwoorden ten huize van de heer rekenmeester [Jan van] Berchem, die met spruw ziek ligt, adresseren [en melden] of het ook dienstig zal zijn dat de gedeputeerden van mijn stad [Zierikzee] Zijne Hoogheid benaderen om mij aan te bevelen? ^LIn grote haast en staande op één voet,^L zonder overlezen. Middelburg, 2 november 1644. Uw ootmoedige Herman de Hubert.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN GABRIËL DE ROCHECHOUART [PARIJS]
7 NOVEMBER 1644
3830

Antwoord op een verloren gegane brief (oktober 1644?) van Rochechouart.

Samenvatting: Huygens bedankt Rochechouart uitvoerig voor zijn hoffelijkheid, en stuurt enkele stuks 'Italiaans klein geld' (vermoedelijk Italiaanse airs uit de *Pathodia*).

Bijlagen: Italiaanse airs uit de *Pathodia*?

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 167: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3830, p. 96: samenvatting.

Glossarium: harmonie (harmonie).

Transcriptie

À Monsieur le Marquis de Mortemar.
7 Novembre 1644.

Monsieur,

Si j'estoy bien revenu de l'estonnement dont je doibs advouer que l'excès de vos courtoisies m'a frappé, je tascheroy d'employer quelques paroles à vous ¹tesmoigner une partie de mes ressentiments. Mais dans l'estat où vous m'avez mis, tout ce que je puis produire pour l'heure, ce sont des pensées empruntées, ce sont des pièces de menue monoye Italiene, que je vous supplie très-humblement de recevoir non en payement, mais en recognoissance d'une debte dont je ne prétends jamais m'acquitter qu'à mesure qu'il vous plaîra m'honorer de vos commandements en choses de plus de considération, où vous puissiez me tenir capable de vous faire cognoistre d'effect, à quel point je repute et la belle harmonie de tant de virtus qui vous ont rendu si célèbre, et la grace d'estre creu, etc.

Vertaling

Aan mijnheer de ²markies van Mortemar.
7 november 1644.

Mijnheer,

Als ik bekomen was van de verbijstering die, naar ik moet bekennen, de overdaad van uw hoffelijkheden in mij heeft teweeggebracht, zou ik proberen enkele woorden in te zetten om u een gedeelte van mijn gevoelens duidelijk te maken. Maar in de staat waarin u mij hebt gebracht, is alles wat ik kan uitbrengen op dit moment wat geleende gedachten, stukken van Italiaans klein ³geld, die ik u nederig vraag te aanvaarden niet als betaling, maar als erkenning van een schuld waarvan ik toegeef dat ik die nooit zal kunnen voldoen behalve naar de mate van de opdrachten waarmee u mij zult willen vereren in zaken van groter gewicht, waar u mij in staat zou kunnen achten u daadwerkelijk te laten weten, hoeveel waarde ik hecht aan zowel de schone harmonie van de vele kwaliteiten die u zo beroemd hebben gemaakt als de genade te worden gehouden voor, enz.

---

¹ Voor <tesmoigner> is <en> blijven staan, uit de eerdere versie <à vous en tesmoigner quelques ressentiments.>.

² Gabriël de Rochechouart.

³ Italiaanse airs uit de (toekomstige) *Pathodia*?